

**ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร
ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก**

**Factors Affecting Karen's Participation in Herb Development Program under the
Royal Initiative Project in Phatat Pha Daeng Subdistrict, Mae Sot District, Tak Province**

คำนำ

ป่าไม้ในประเทศไทยจัดได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งทรัพยากรและศูนย์รวมพืชสมุนไพรนานาชนิดที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ อันเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จากรายงานการสำรวจพื้นที่ป่าของประเทศไทย พบว่าในปี พ.ศ.2504 เนื้อที่ป่าที่เหลืออยู่มีจำนวน 171,017,812 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 53.33 แล้วเมื่อปี พ.ศ.2547 พบว่าลดลงเหลืออยู่ 104,807,368 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 32.67 (กรมป่าไม้, 2548) จนถึงปัจจุบันการลักลอบทำลายป่าไม้ก็ยังคงดำเนินต่อไป ถึงแม้มีกฎหมายข้อบังคับ ห้ามปราบและบทกำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในทางเศรษฐกิจ ความต้องการขยายพื้นที่ทำการเกษตรของคนในพื้นที่สูง ซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบการจัดการพื้นที่ อันเป็นสาเหตุให้มีการทำไร่เลื่อนลอย จากสถิติการรวบรวมข้อมูลประชากรในพื้นที่สูงหรือชาวไทยภูเขา ระบุว่าชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดตาก พบว่ามีจำนวนมากเป็นอันดับ 3 ของประเทศ คือ 94,334 คน สำรวจพบในอำเภอแม่สวด มีจำนวน 13,898 คน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545) นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อที่ป่าไม้ของจังหวัดตากซึ่งแต่เดิมในปี พ.ศ.2531 มีเนื้อที่ป่าคิดเป็นร้อยละ 76.08 และเมื่อปี พ.ศ. 2541 พื้นที่ป่าลดลงเหลือร้อยละ 70.04 (กรมป่าไม้, 2547) แล้วก็ยังลดลงเรื่อย ๆ จากสาเหตุการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนในพื้นที่ป่าของชาวไทยภูเขา ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การขาดการศึกษา การใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างไม่ถูกวิธี มีผลให้เกิดการทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ พืชสมุนไพรเป็นไปได้อย่างง่ายดาย ซึ่งสาเหตุดังกล่าวจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการเข้าทำการช่วยเหลือหรือพัฒนาชุมชนอย่างเร่งด่วน เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ชาวไทยภูเขามีวิถีชีวิตที่เอื้อประโยชน์กับป่า โดยวิธีการพัฒนาที่ดีรูปแบบหนึ่งคือการให้ชาวไทยภูเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยและห่วงใยต่อสภาพปัญหาดังกล่าว ผนวกกับการที่พระองค์ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับด้านพฤกษศาสตร์ พืชสมุนไพร ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงทรงมีพระราชกระแสจัดตั้งโครงการพืชสมุนไพรขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ให้ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน ดำเนินการเป็นหน่วยงานราชการรับผิดชอบดูแล พัฒนาแก้ไขปัญหามุมชน ในการอบรม สร้างความรู้และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรพืชสมุนไพรรักษาโรคเบื้องต้นไปพร้อมๆกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี โดยกำหนดวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ซึ่งใช้พื้นที่ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่เป้าหมาย (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

ดังนั้น ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ครั้งนี้ ผู้ทำการวิจัยเห็นว่าเป็นโครงการที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง ในการที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอที่เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่ชาวปกากะญอต้องการนำเสนอ ในระหว่างการดำเนินโครงการที่ผ่านมา เพื่อนำความรู้หรือผลที่ได้จากการทำวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาปัญหาสภาพเศรษฐกิจสังคม ความรู้ ความเป็นอยู่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ว่าจะเป็นอย่างไรร ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบทิศทางสภาพความความพร้อม ปัญหา ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ที่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางในการดำเนินโครงการเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ พืชสมุนไพร อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และส่งผลไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวปกากะญอที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษากับราษฎรชาวปกากะญอใน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) หมู่บ้านพะเค๊ะ (2) หมู่บ้านถ้ำเสือ และ (3) หมู่บ้านขุนห้วยแม่สอด ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่โครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

นิยามศัพท์

ผู้วิจัยขอนิยามศัพท์เพื่อใช้ประกอบการอธิบายความหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรมที่ชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่างแสดงออกมาถึงความสนใจ ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ ตามพระราชดำริฯ โดยการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการฯ ได้แก่ ร่วมคิด/วางแผน ร่วมปฏิบัติ/ทำ ร่วมเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล

พืชสมุนไพร หมายถึง พืชวัตถุที่มีสรรพคุณเป็นยา สามารถนำมาใช้ในการรักษาโรคได้ ซึ่งได้มีการสำรวจและปลูกในพื้นที่บริเวณ 3 หมู่บ้านแล้ว

โครงการพืชสมุนไพร หมายถึง โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ ตามพระราชดำริฯ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งภายใต้แผนการแก้ไขปัญหามลพิษ ที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนรับสนองพระราชกระแส ดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหามลพิษด้านเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีพร้อมๆ กับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในพื้นที่หมู่บ้านให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ในที่นี้หมายถึง การมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

อายุ หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันของชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มสตรีหรือบุคคลในครัวเรือนเดียวกัน ที่สามารถตอบคำถามได้

ระดับการศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ขั้นสูงสุดไม่ว่าจะเป็นนอกระบบหรือในระบบของชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพหลัก หมายถึง งานประจำที่หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลอื่นๆ ในครัวเรือนได้ยึดเป็นอาชีพ อันก่อให้เกิดรายได้หลักแก่ครัวเรือนที่เป็นชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง

รายได้ หมายถึง เงินรายได้โดยรวมของครัวเรือนชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง อันเกิดจากการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน โดยไม่หักค่าใช้จ่าย

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย หมายถึง จำนวนปีที่ชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่างอยู่อาศัยในพื้นที่

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หมายถึง การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมของชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่างในการไปเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มรักษาความสงบหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การได้รับหรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการรับรู้ข่าวสารหรือข้อมูลนั้นสามารถรับรู้ผ่านทางสื่อต่างๆ หรือจากคำบอกเล่าของบุคคล อันเป็นผลแสดงให้เห็นถึงแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร

ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร หมายถึง ชาวปกาเกอะญอกลุ่มตัวอย่างที่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับพืชสมุนไพรได้

การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะของชาวปกาเกอะญอกลุ่มตัวอย่าง โดยการเข้าร่วมรับการอบรมตามที่โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ ตามพระราชดำริฯ หรือหลักสูตรเกี่ยวกับพืชสมุนไพรจากโครงการอื่นๆ ได้จัดขึ้น

การเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ชาวปกาเกอะญอกลุ่มตัวอย่างแสดงออกในการร่วมดำเนินกิจกรรมการปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านหรือในป่าชุมชนของหมู่บ้าน

การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร หมายถึง การใช้หรือไม่ใช้พืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการใช้จะได้จากการเก็บ การซื้อ หรือจากหมอชาพื้นบ้านนำเอาพืชสมุนไพรไปปรุงเป็นยารักษาโรคมาบำบัดรักษาโรคแก่ชาวปกาเกอะญอกลุ่มตัวอย่าง

การตรวจเอกสาร

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการใช้พืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย นำมาเสนอไว้ดังนี้

1. แนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. พืชสมุนไพร
5. โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์
6. ข้อมูลพื้นฐานของชาวปกากะญอ
7. ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา 3 หมู่บ้าน
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ให้ความสำคัญและสนับสนุนเกี่ยวกับการสงวน คุ้มครอง รักษาและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้กำหนดกรอบการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 46 , 56 , 59 , 69 , 79 และ 290 รายละเอียดดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540)

มาตรา 46 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นกลุ่มชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 56 “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 59 “บุคคลย่อมมีสิทธิในการได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาต หรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 69 “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักพิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 79 “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการสะสมพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน”

มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองท้องถิ่น ย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติกฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน
3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการ หรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในแนวคิดยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้ระบุสาระที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเอาไว้ กล่าวคือ การพัฒนาประเทศต้องมุ่งสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

1. ด้านสังคมคุณภาพ โดยยึดหลักความสมดุล ความพอดี ให้คนสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลกับทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้คนไทยสามารถคิดเป็น ทำเป็น อย่างมีเหตุผล มีความเท่าทันโลกเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนรักษามิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม
3. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยการรักษาสามัคคี มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วมนั้น ก็เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้ประเทศพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ได้รับโอกาสในการศึกษา การบริหารสังคม เพิ่มรายได้ สร้างอาชีพ ยกระดับคุณภาพของชีวิตตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไกภาครัฐให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา

แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องต่างๆ ที่มีผลเกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือเพื่อการพัฒนาที่ดีขึ้น มีผลงานและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในลักษณะบุคคล และลักษณะกลุ่มซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม
2. ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
3. รูปแบบของการมีส่วนร่วม
4. เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม
5. เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม
6. ปัจจัยของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล กลุ่ม และองค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการป่าและทรัพยากร อาทิ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความเห็นและชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ การได้รับประโยชน์ การตรวจสอบ การใช้อำนาจอธิปไตยทุกระดับ การติดตามประเมินผล และการแก้ไขปัญหาอุปสรรค (เพิ่มศักดิ์, 2543)

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างๆเกี่ยวกับโครงการที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงการติดตาม และประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546)

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความหมายใน 3 มิติ คือ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตของตนด้วยตนเอง หรือ คือ ปกครองตนเอง (มนฤตย์พล, 2547)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่จะได้รับผลกระทบกระเทือนเนื่องมาจากกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน และนำแผนไปปฏิบัติ โดยมีบทบาทในการรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนและให้ข้อคิดเห็น ร่วมกัน กำหนดแนวทางปฏิบัติ และ/หรือประชาชนเป็นผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติภายใต้กรอบของกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้แผนและการปฏิบัติงานได้รับการสนับสนุนจากประชาชน เป็นที่ยอมรับและสามารถดำเนินการจนได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมาย (ดรรรชนี, 2547)

จากแนวความคิดดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือการที่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การร่วมแก้ไขปัญหา การร่วมดำเนินการกิจกรรมในชุมชนโดยร่วมกันวางแผน ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ในลักษณะของการเสียสละ แรงงาน ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงาน โดยเกิดจากความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อกระทำการให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ ดังนี้ (สากล, 2532)

1. มีความสนใจและห่วงกังวลร่วมกันของแต่ละบุคคลซึ่งกลายเป็นความกังวลของส่วนรวม ความเดือดร้อนหรือความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ในขณะนั้น ซึ่งผลักดันให้เกิดการลงมือกระทำการร่วมกัน

3. การตกลงใจจะร่วมกันของกลุ่ม หมายรวมถึงการตัดสินใจร่วมกันที่จะทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งตามที่กลุ่มพึงปรารถนา

จากแนวคิดดังกล่าวจะเน้นที่การมีส่วนร่วมอันเนื่องจากการมีสถานการณ์เป็นตัวควบคุม และผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้น

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มี 5 ขั้นตอน (โกมล และจินตนา, 2535) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาและความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและควบคุม
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมควรเน้นการที่บุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการ และยังเกี่ยวข้องถึงการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจ (กุนจินทร์, 2535)

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด การเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (สุจินต์, 2539)

ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกแยกอธิบายได้ดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547)

ลักษณะการมีส่วนร่วม มีลักษณะดังนี้

1. การร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ โดยแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ
2. การร่วมดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ หรือร่วมลงทุน
3. การร่วมแบ่งปันผลประโยชน์หรือร่วมในการใช้ประโยชน์
4. การร่วมในการติดตามประเมินผล

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีขั้นตอนดังนี้

1. ประชุม วางแผนดำเนินการ และแสดงความคิดเห็น
2. ปฏิบัติตามแผนด้วยการลงมือปฏิบัติ
3. แบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนา
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

จากลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า มักจะเริ่มจากการประชุมเพื่อร่วมรับรู้รับทราบ โดยมีการแสดงความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติดำเนินการในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน โดยผลที่ได้จะร่วมกันแบ่งปันหรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน สุดท้ายจะต้องมีการประเมินผลแผนงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง คือ การเข้าไปร่วมด้วยตนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่ม คือ การคัดเลือกตัวแทนของตนหรือของกลุ่มเข้าไปเป็นผู้แทน
3. การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน ซึ่งหมายถึง การให้ตัวแทนครัวเรือนซึ่งอาจเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือบุคคลซึ่งมีกำลังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในกระบวนการเรียนรู้ ศึกษาปัญหา การร่วมคิดวิเคราะห์และวางแผน ร่วมดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลตรวจสอบกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนในระดับรากหญ้าได้เป็นอย่างดี

รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถอธิบายได้ 4 รูปแบบ (Cohen and Uphoff, 1980) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) เป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) เป็นรูปแบบการเข้าร่วมโดยอาจมีการสนับสนุนทรัพยากรเข้าร่วมในการบริหาร การให้ความร่วมมือหรือการร่วมแรงใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ สังคมหรือด้านส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมิน (evaluation) เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินการของกิจกรรมทั้งหมด และเพื่อเป็นการปรับตัวในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมต่อไป

กล่าวได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีทั้งการมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านกลุ่ม หรือผ่านตัวแทน ทั้งนี้ โดยระยะเริ่มแรกจะเป็นรูปแบบของการร่วมตัดสินใจ อันนำไปสู่การร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยผู้เข้าร่วมจะร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และในการร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆต้องมีการประเมินผลเพื่อใช้ในการปรับตัวในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมต่อไป

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม มีดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547)

1. ต้องมีอิสรภาพในการมีส่วนร่วม (freedom to participation) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างเสรี
2. ต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (ability to participation) ประชาชนต้องได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย
3. ต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (willingness to participation) ประชาชนต้องมีความเต็มใจและสนใจเข้ามามีส่วนร่วม และสามารถสื่อสารรู้เรื่องในกิจกรรมต่างๆเป็นอย่างดี

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ มนุษย์สัมพันธ์เป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลทั้งในและนอกหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ คนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะเป็นที่นิยมนักใคร่ ทำให้บุคคลอื่นอยากเข้าร่วมงานด้วย ไม่เป็นคนก้าวร้าว ขาดน้ำใจ การทำงานร่วมกับประชาชน (ดรธรณี, 2547)

นักส่งเสริมการป่าไม้จึงจำเป็นต้องสร้างคุณลักษณะนี้ให้ได้ แนวทางในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การทำให้คนรัก การชนะใจคน การโน้มน้าวความคิดของผู้อื่นอย่างละมุนละม่อม

การติดต่อประสานงาน หมายถึง การติดต่อกับบุคคลทั้งในและนอกหน่วยงาน เพื่อจัดระเบียบงาน ทำความเข้าใจร่วมกัน ว่าใครต้องทำอะไรบ้าง และทำอะไร ทำไปเพื่ออะไร ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างราบรื่น ไม่เกิดความขัดแย้ง ช้าช้อน หรือขาดตกบกพร่องไป

1. หลักในการประสานงานที่ดี
2. เชื่อในความสามารถของแต่ละบุคคล
3. รู้ความต้องการของแต่ละฝ่าย
4. รู้บทบาทและภาระหน้าที่ของแต่ละฝ่าย
5. ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน
6. ดำเนินกิจกรรมอย่างมีจังหวะ เวลาสอดคล้องกัน

การสร้างกลไกหรือช่องทาง (mechanism or channel) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการงานของภาครัฐ

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากภาครัฐไม่เปิดโอกาส หรือช่องทางของการมีส่วนร่วมให้ ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ กติกาของการมีส่วนร่วม ความคิด ทักษะคติของคน ทรัพยากรในการบริหารจัดการ และเวทีในการมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ควรมีการวางแผนเชิงรุกกำหนดไว้ล่วงหน้า

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเสรี มีอิสรภาพ อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย และมีความเต็มใจและสมัครใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ใช่จากการบังคับ

เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วม มีดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547)

1. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร
2. การมีส่วนร่วมในการคิดและวิเคราะห์ และตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการใช้ประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าไม้ สามารถวัดได้จากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ (ดรธรณี, 2547)

1. ด้านองค์กรท้องถิ่น มีการจัดตั้งองค์กรท้องถิ่น มีผู้รับผิดชอบกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนแล้วหรือไม่
2. ด้านกติกาหรือระเบียบปฏิบัติขององค์กรและประชาชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรป่าไม้
3. ด้านต้นทุนทางสังคม และองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีมากน้อยเพียงไร มีแผนหรือแนวทางการจัดการที่ชัดเจน สามารถจัดการให้เกิดความยั่งยืนได้หรือไม่
4. ด้านกิจกรรม มีกิจกรรมที่ดำเนินการเป็นรูปธรรม มีการติดตามประเมินผล และมีความต่อเนื่องของการดำเนินการที่สม่ำเสมอ

กล่าวสรุปได้ว่า เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้ จะวัดตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม ในด้านระดับของความร่วมมือ โดยจะมองในแง่ของกิจกรรมซึ่งดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรม และในด้านระดับการใช้ประโยชน์ โดยมองในแง่ขององค์ความรู้

ปัจจัยของการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนได้ผล คือ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ความแม่นยำของข้อมูล ทางเลือกและการตัดสินใจ การปรึกษาหารือกันระหว่างผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ การเรียนรู้ทัศนคติ และความพอใจของชุมชนตลอดจนการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง (Henning, 2531)

การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรเป็นดังนี้

1. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกรูปแบบ
2. ให้ชุมชนรับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
3. ให้แน่ใจว่ารัฐและเอกชนเข้าใจในหลักการการมีส่วนร่วมดังกล่าว และรู้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นทำได้โดยวิธีใด
4. เน้นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และการตัดสินใจของชุมชน
5. ปลุกฝังจิตสำนึกในการเชื่อถือกัน สนับสนุนและสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดขึ้นมาจากปัจจัยพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ (World Health Organization, 1981)

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ซึ่งจะต้องเกิดจากเหตุผลที่มองเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับหรือเกิดจากการชักนำให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสในชุมชนเข้ามาในรูปแบบของการมีตำแหน่งทางสังคม ซึ่งควรมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกำหนดเงื่อนไขของตนเองตามสภาพความเป็นจริงในการเข้าร่วม

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วม ให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง

กล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ ร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจ คือ ผลประโยชน์ ต่อมาร่วมเพราะเปิดโอกาสในชุมชนเข้ามาในรูปแบบของการมีตำแหน่งทางสังคม และร่วมเพราะมีปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรม โดยผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองได้ นอกจากนี้ปัจจัยของการมีส่วนร่วมที่ใช้ในการศึกษามักประกอบด้วย การรับรู้ข่าวสารของชุมชน การรู้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นทำได้โดยวิธีใด

พืชสมุนไพร

ส่วนของผลงานและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรที่ผู้ทำการวิจัยค้นคว้ามา มีดังนี้

ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 คำว่า สมุนไพร หมายถึง "ยาที่ได้จากพืช สัตว์ หรือแร่ ซึ่งยังไม่ได้ผสมปรุง หรือเปลี่ยนแปลง" เช่น พืชก็ยังเป็นส่วนของ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล ฯลฯ ซึ่งยังไม่ได้ผ่านขั้นตอนการแปรรูปใดๆ เช่น การหั่น บด กลั่น สกัดแยก รวมถึงการผสมสารอื่นๆเข้าไป แต่ในทางการค้าสมุนไพร มักจะถูกดัดแปลงในรูปต่างๆ เช่น ถูกหั่นให้เป็นชิ้นเล็กกลบ บดเป็นผง ละเอียด หรืออัดเป็นแท่ง อย่างไรก็ตามในความรู้สึกของคนทั่ว ๆ ไป เมื่อกล่าวถึงสมุนไพร มักจะนึกถึงเฉพาะต้นไม้ที่นำมาใช้เป็นยาเท่านั้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าสัตว์ หรือแร่ มีการนำมาใช้น้อย และใช้ในโรคบางชนิดเท่านั้น

ยาสมุนไพรเป็นส่วนประกอบที่ได้จากพืช สัตว์ หรือแร่ธาตุ ตัวยาที่มีอยู่ในพืชสมุนไพรจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างแต่ที่สำคัญก็คือ “ช่วงเวลาที่เก็บยาสมุนไพร” การเก็บในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมจะมีผลต่อฤทธิ์การรักษาโรคของยาสมุนไพรได้ นอกจากคำนึงถึงช่วงเวลาในการเก็บยาเป็นสำคัญแล้ว ยังต้องคำนึงถึงว่าเก็บยาถูกต้นหรือไม่ ส่วนไหนของพืชที่ใช้เป็นยาเป็นต้น พื้นดินที่ปลูก อากาศ การเลือกเก็บส่วนที่ใช้เป็นยาอย่างถูกวิธีนั้น จะมีผลอย่างมากต่อ

ประสิทธิภาพของยาที่จะนำมารักษาโรค หากปัจจัยดังกล่าวเปลี่ยนไป ปริมาณตัวยามีอยู่ในสมุนไพร ก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย ทำให้ยานั้นไม่เกิดผลการรักษาโรคได้ (สุนทรี, 2536)

คำว่า สมุนไพร หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยา สมุนไพรกำเนิดมาจากธรรมชาติและมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะในทางสุขภาพ อันหมายถึงทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาโรค (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538)

พืชสมุนไพร นับตั้งแต่โบราณกาลทราบกันคือยู่ว่ามีคุณค่าทางยามากมาย ซึ่งเชื่อกันว่าต้นพืชต่างๆก็เป็นพืชที่มีสารที่เป็นตัวยาด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าพืชชนิดไหนจะมีคุณค่าทางยามากน้อยกว่ากันเท่านั้น พืชสมุนไพร หรือวัตถุธาตุ หรือตัวยาสสมุนไพรมนี้แบ่งออกเป็น 5 ประการด้วยกัน คือ รูป สี กลิ่น รส ชื่อ นอกจากนี้ ยังมีการแยกแยะพืชสมุนไพรเอาไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ซึ่งก็เพื่อความสะดวกต่อการนำเอาส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์นั่นเอง (ภานุวรรณ, 2541)

สมุนไพรมีคุณค่าหลายด้าน คือ ด้านอาหาร ด้านการรักษาโรค และหากมีการปลูกและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างแพร่หลาย สมุนไพรจะเอื้ออำนวยให้เกิดภาวะธรรมชาติที่ดี และเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านไทยอีกด้วย สมุนไพร (medicinal plant หรือ herb) กำเนิดจากธรรมชาติ และมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะในมิติทางสุขภาพ อันหมายถึงทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการรักษาโรค โดยนำองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วนของพืชมาใช้ ได้แก่ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ส่วนของพืชเหล่านี้มีรูปร่าง ลักษณะ โครงสร้าง และบทบาทต่อพืชที่แตกต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน, 2541)

สมุนไพรนอกจากจะใช้เป็นยาได้แล้ว บางชนิดยังใช้ประโยชน์ในแง่เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังสามารถนำมาทำเครื่องสำอาง ในทางตรงข้าม สมุนไพรบางชนิดมีพิษต่อร่างกายถ้าใช้ในขนาดที่มากเกินไป หรือไม่ถูกวิธี ดังนั้นการใช้สมุนไพรจึงต้องใช้อย่างถูกวิธีและระมัดระวัง และยังคงกล่าวอีกว่าการที่สมุนไพรชนิดต่างๆ มีฤทธิ์ในการบำบัดรักษาโรคแตกต่างกัน สาเหตุเป็นเพราะสมุนไพรแต่ละชนิด แต่ละส่วน ประกอบด้วยสารสำคัญที่ไม่เหมือนกัน และในปริมาณที่แตกต่างกัน สารสำคัญเหล่านี้เอง จะเป็นตัวกำหนดสรรพคุณของสมุนไพร ชนิด และปริมาณของสารสำคัญดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับพันธุ์พืช สภาพแวดล้อมที่ปลูกและช่วงเวลาที่เก็บสมุนไพรด้วย (วันดี, 2541)

พระยาพิศณุประสาทเวช (รศ.128) ได้กล่าวว่า สิ่งที่เป็นเครื่องเยี่ยวรักษาโรคให้หายได้นั้น คือ “ยา” นักปราชญ์ผู้ชำนาญในวิชาแพทย์ได้เรียบเรียงร้อยกรองอาการโรคและสรรพคุณยาที่แก้ไข ให้หายได้นั้น ขึ้นไว้เป็นพระคัมภีร์มีอยู่แทบทุกประเทศ ตามส่วนที่ได้เคยทดลองเห็นคุณประโยชน์ มาแล้วในประเทศของตนนั้น แต่พึงเข้าใจว่ามีโรคบางอย่าง ที่ใช้ยาประเทศอื่นไม่เหมาะสมดีเท่ายาใน ประเทศนั่นเอง เหตุด้วยดินฟ้าอากาศต่างกัน เพราะฉะนั้น ภูมิประเทศจึงเป็นข้อสำคัญในการรักษา โรคภัยไข้เจ็บอย่างหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

นับจากประเทศในซีกโลกตะวันตกเผยแพร่การแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งเริ่มเข้ามาในช่วง ปลายรัชกาลที่ 5 มีผลทำให้การแพทย์แผนไทยเสื่อมนิยมลง แล้วกลับมาเป็นที่สนใจอีกในช่วง ประมาณสามทศวรรษที่ผ่านมา จากการที่ประเทศตะวันตกและองค์การอนามัยโลกได้เน้นบทบาท ของหมอพื้นบ้านและหมอแผนโบราณ รวมทั้งนำสมุนไพรมาใช้ในการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งหาก ประชาชน เกิดอาการไม่สบายการไปพบแพทย์เพื่อตรวจวินิจฉัยโรค และสั่งยา ก็เป็นสิ่งที่จะต้อง แต่ ในสถานการณ์บางอย่างอาจไม่เอื้ออำนวยให้ทำเช่นนั้น เช่น อยู่ชนบทห่างที่ไกล และขาดแคลน บุคลากรทางการแพทย์ หรือมีทุนทรัพย์จำกัด ไม่สามารถใช้จ่ายเพื่อดูแลสุขภาพได้เต็มที่ เป็นต้น การใช้สมุนไพรจึงนับเป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชน หากมีการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถใช้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้สุขภาพและเศรษฐกิจของประชาชนทั่วไป ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศต่อไป (พร้อมจิต, 2542)

พืชวัตถุ จัดเป็นวัตถุธาตุประเภทหนึ่งของเภสัชวัตถุ ที่นำมาปรุงเป็นยารักษาโรค ได้แก่ พืช พรรณไม้นานาชนิด ที่จะนำมาใช้ปรุงเป็นยารักษาโรคและแก้ไข แบ่งเป็น 5 จำพวก คือ จำพวกต้น จำพวกเถา-เครือ จำพวกหัว-เหง้า จำพวกผัก และจำพวกหญ้า การที่จะนำพืชวัตถุมาปรุงเป็นยาต้อง รู้จักรูปลักษณะ คือ รู้ว่าตัวยานั้นมีรูปลักษณะอย่างไร เช่น พืชวัตถุ ต้องรู้ว่าเป็นต้น ใบ ดอก แก่น กระพี้ ผัก เนื้อ ผล ยาง เป็นต้น (วุฒิ, 2542)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในส่วนของการ วางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาและสาธารณสุข ได้ระบุไว้ว่า การส่งเสริมให้ประชาชนมี สุขภาพดีขึ้นนั้นจะต้องส่งเสริมให้มีการดำเนินการพัฒนาภูมิปัญญาทางด้านการพยาบาลพื้นบ้าน เช่น เภสัชกรรมแผนไทย การนวดไทย สมุนไพร และเทคโนโลยีพื้นบ้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในการแก้ไข ปัญหา สุขภาพของชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยใช้สมุนไพร การแพทย์พื้นบ้าน การนวดไทย ในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเป็นระบบ

สามารถปรับปรุงประสานการดูแลสุขภาพแผนปัจจุบันได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

สมุนไพรสำหรับการสาธารณสุขมูลฐาน เป็นพืชสมุนไพร พืชหรือต้นไม้ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ส่วนของพืชเหล่านี้จะมีรูปร่างลักษณะ โครงสร้าง และบทบาทต่อพืชที่แตกต่างกัน การนำพืชสมุนไพรมาใช้เป็นยาจึงต้องคำนึงธรรมชาติของสมุนไพรแต่ละชนิด พันธุ์สมุนไพร สภาพแวดล้อมในการปลูก ฤดูกาล และช่วงเวลาที่เก็บสมุนไพร (กระทรวงสาธารณสุข, 2547)

โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยและห่วงใย ต่อสภาพปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา การสาธารณสุข ตลอดจนคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชนและประชาชน ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลการคมนาคม ทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปในพื้นที่ดังกล่าว หากทรงได้พบเห็นปัญหาต่างๆ ก็จะโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เพื่อยังความเกษมสุขให้แก่ปวงประชาชน (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

หมู่บ้านพะเด๊ะ (หมู่ 4) หมู่บ้านถ้ำเสือ (หมู่ 5) และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอด (หมู่ 6) ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทราบถึงปัญหาของชุมชน ทั้งในด้านการสาธารณสุข การศึกษา อาชีพ รายได้ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงทรงมีพระราชกระแสผ่านรองผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ฯ ให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนดำเนินการและสนับสนุนลงพื้นที่สำรวจ ติดตามศึกษาความเป็นอยู่ของชุมชน และดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ต่อมาทรงมีพระราชกระแสเพิ่มเติมซึ่งสรุปในสาระสำคัญได้ว่า ให้มีการพัฒนาหมู่บ้านพะเด๊ะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอด อันเป็นจุดกำเนิดของโครงการพัฒนาหมู่บ้าน อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยใช้ หมู่บ้านขุนห้วยแม่สอดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยดำเนินงาน แบบศูนย์การศึกษาพัฒนาขนาดเล็ก ซึ่งจัดให้มีกิจกรรมครอบคลุม ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนในพื้นที่
2. การแก้ไขพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาเด็ก เยาวชน และประชาชนในพื้นที่
4. ให้อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมปกากะญอ ทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูด และภาษาเขียน

หลังจากได้รับพระราชทานแนวพระราชดำริ สำนักโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีจึงร่วมกับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนดำเนินการตามพระราชดำริ กล่าวคือ มอบหมายให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 รวบรวมข้อมูลพื้นที่เป้าหมายด้วยวิธีการศึกษา วิเคราะห์ชุมชนอย่างเร่งรัด เพื่อใช้ในการวางแผนขึ้นต้น โดยมีการกำหนดในการจัดทำแผน กล่าวคือ

1. จัดให้มีการประชุมเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจในพระราชดำริฯ เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน
2. โดยกำหนดวิธีการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทาง หรือวิธีในการแก้ไข ตลอดจนการมีส่วนร่วมโดยตรงต่อกิจกรรมการพัฒนาต่างๆของชุมชน
3. กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
4. กำหนดวิธีและกระบวนการในการจัดทำแผน ทั้งแผนโดยส่วนร่วม และการจัดทำรายละเอียดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับงบประมาณและวางระบบในการบริหารจัดการ

จากผลการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่เป้าหมายส่วนใหญ่ประสบปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านสาธารณสุข การศึกษา การประกอบอาชีพ และด้านอื่นๆ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ประชาชนต้องเผชิญอยู่ และการพัฒนาเพื่อหวังผลในระยะยาวอันเป็นวัตถุประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย

เป้าหมายการพัฒนา

เป้าหมายหลัก คือ จะดำเนินการพัฒนาเพื่อให้ปรากฏความเป็นรูปธรรม ของ การพัฒนาแบบยั่งยืน” อย่างแท้จริง โดยมีขอบเขตครอบคลุม แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมาย “พอมี พอกิน และอยู่เย็นเป็นสุข” กล่าวคือ มีการพัฒนาด้าน พัฒนาปัจจัย 4 อาชีพ รายได้ พัฒนาคบครัว พัฒนาชุมชนให้มีจิตสำนึกในการวางแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ
2. มีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุดแข็งทางวัฒนธรรมสังคม ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้กลับสู่ความสมบูรณ์ มีความสมดุลกับระบบนิเวศในพื้นที่ มีการจัดระบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน และให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว โดยให้ประชาชน และองค์กรประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้มีบทบาทหลัก ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
3. มีการรักษาวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม โดยเน้นการใช้จุดแข็งของวิถีชีวิตที่เป็นอยู่โดยปกติให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการพัฒนา อีกทั้งกระตุ้นให้ประชาชนไม่ละทิ้งประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา ย่อมจะต้องมีแนวทางการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยมุ่งเน้นวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ

1. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จะต้องมีการเน้นเป็นพิเศษ ให้เกิดกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นการกระตุ้นเร้า การเข้ามามีบทบาทของประชาชนในการพัฒนา อันจะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การพัฒนาคน ให้คิดเอง ทำเองได้ โดยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนของตนเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ทุกๆ ฝ่ายจะต้องพยายามให้ชุมชนมีบทบาทในการ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่เด่นชัด หรือมากขึ้นตลอดเวลา จนในท้ายที่สุด จะต้องดำเนินการให้ประชาชนสามารถ คิดเอง ทำเองได้

3. การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยใช้กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ยังจะต้องเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนในทุกด้าน ให้มีศักยภาพเพียงพอ จนสามารถพึ่งตนเอง ได้ในที่สุด

การพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว จะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน โดยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จะต้องเสมือนเครื่องมือหลักที่จะกระตุ้นให้เกิด กระบวนการ ร่วมคิด ร่วมทำ ซึ่งจะมีการพัฒนาไปสู่ การคิดเอง ทำเอง และการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนในท้ายที่สุด

โครงสร้างแผน

แผนพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วย 6 แผนงาน 50 โครงการ ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเพียง “โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ ” อันเป็นโครงการย่อยภายใต้แผนงานการแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งจัดเป็น 1 ใน 6 แผนงานของโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก

“โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์” เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเมื่อปี 2547 เป็นหนึ่งในโครงการที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหน่วยงานที่มีชื่อว่า ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน (ตำรวจตระเวนชายแดน) ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักที่อยู่ในพื้นที่ มีหน้าที่ในการอำนวย

ความสะดวก และประสานแผนงานการปฏิบัติของหน่วยงานต่างๆในระดับพื้นที่ อีกทั้ง มีหน้าที่สำรวจ ตรวจสอบ จัดระบบข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตามแผนเพื่อเป็นฐานข้อมูลรายงานผลความคืบหน้าแก่โครงการส่วนพระองค์ฯ (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

จากสภาพปัญหาของชุมชนด้านคุณภาพชีวิต ที่ประสบปัญหากับโรคไข้มาลาเรีย โรคทางเดินอาหาร โรคพยาธิ ูักัด และแมลงกัดต่อย ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า อันเป็นผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่า ทำให้สมุนไพรรวมทั้งพันธุ์กรรมพืชบางชนิดลดจำนวนลง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชกระแสผ่านโครงการส่วนพระองค์ฯ ให้ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน จัดทำโครงการใช้พืชสมุนไพรเพื่อการบำบัดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับชุมชน

วัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นไปเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ปลูกป่า (พืชสมุนไพร) และรู้จักการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรคเบื้องต้น อีกทั้ง ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช โดยใช้วิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ และกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น

บทบาทการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ เช่น

1. การฝึกอบรมพืชสมุนไพร
2. ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร/ปลูกป่า
3. ส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษา
4. กิจกรรมสำรวจสมุนไพรในพื้นที่ป่า
5. กิจกรรมการจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ เพื่อเป็นสื่อในการเรียนรู้

6. การแลกเปลี่ยนความรู้ชื่อสมุนไพรในภาษาถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และจัดทำเป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อไป เป็นต้น (จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2547)

ข้อมูลพื้นฐานของชาวปกากะญอ

ขจัดภัย (2538) ภาคเหนือเป็นภาคที่มีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างไปจากภาคอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด คือ เต็มไปด้วยภูเขามากมายซึ่งประกอบด้วยภูเขาสูงๆ สลับกับหุบเขาซึ่งเป็นที่ราบแคบ โดยภูมิประเทศภาคนี้เกิดจากการห่อตัวของแผ่นดิน โดยขนานกันไปในแนวเดียวกับเส้นลองจิจูด ที่สืบเนื่องมาจากทิวเขาหิมาลัยซึ่งมีส่วนติดต่อยาวผ่านมาทางตะวันออกของอัสสัมในประเทศอินเดีย ยูนานในประเทศจีน รัฐฉานในประเทศพม่า และต่อเนื่องลงมาทางใต้ของประเทศไทย และมาเลเซียด้วย ตามลักษณะภูมิศาสตร์ ได้แบ่งเขตภูมิประเทศทางภาคเหนือออกเป็น 2 เขต คือ ภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีของประชากรที่อยู่ในภาคนี้ โดยเฉพาะแต่ประชากรในพื้นที่ราบ ยังมีอิทธิพลต่อชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่บนเขาสูงและตามหุบเขาด้วย โดยเฉพาะชาวเขาซึ่งวิถีชีวิตของพวกเขาคือต้องอยู่กับธรรมชาติแวดล้อมตั้งแต่เกิดจนตาย

ในบรรดาชาวเขาที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทางเหนือของประเทศไทยในขณะนี้ ปกากะญอนับว่าเป็นชาวเขาที่มีจำนวนมากที่สุด นักประวัติศาสตร์บางท่านสันนิษฐานว่าเดิมทีนั้นพวกนี้อยู่ในดินแดนด้านตะวันออกของทิเบต แล้วเข้ามาตั้งอาณาจักรอยู่ในประเทศจีน เมื่อ 733 ปีก่อนพุทธกาล หรือประมาณ 3,238 ปีล่วงมาแล้ว ชาวจีนเรียกว่า ชนชาติโจว ภายหลังถูกกษัตริย์จีนรุกรานจึงพากันแตกพ่ายหนีลงมาอยู่บริเวณแม่น้ำแยงซี ต่อมาเกิดปะทะกับชนชาติไทยจึงถอยถอยลงตามลำน้ำโขง และแม่น้ำสาละวินในเขตพม่า แต่จากภาวะความไม่สงบในพื้นที่ สงคราม และเมื่อการทำมาหากินทางเขตพม่าฝืดเคือง พวกนี้จึงพากันอพยพเข้ามาหาทำเลที่ทำกินในเมืองไทย

ข้อมูลพื้นฐานของชาวปกากะญอ มีดังนี้

เชื้อชาติ ภาษา ประชากร

เชื้อชาติ คนไทยทั่วไปในภาคกลางเดิมที่เรียกชาวเขาเผ่านี้ว่า กะเหรี่ยง ปัจจุบันเปลี่ยนคำเรียกขานว่า ปกากะญอ พม่าเรียกว่า กะยีน (kayin) ส่วนคนพื้นที่ในภาคเหนือและพวกไทยใหญ่เรียกว่า ยาง ส่วนชาวยุโรปเรียกว่า Karen ปกากะญอ (กะเหรี่ยง) ถูกจัดอยู่ในตระกูลทิเบต-พม่า

ภาษา ปากะญอแต่ละเผ่ามีภาษาพูดที่เกี่ยวกับภาษาต่างๆ พื้นฐานของภาษายังไม่เป็นที่ทราบแน่นอน กล่าวคือ บางแห่งบอกว่ามาจากต้นตระกูลจีน-ทิเบต แต่บางแห่งสันนิษฐานว่ามีความใกล้เคียงกับแขนงของทิเบต-พม่า บ้างก็ว่าได้รับอิทธิพลจากภาษาในตระกูลมอญ-เขมร เป็นต้น

ประชากร จากสถิติการรวบรวมข้อมูลประชากรในพื้นที่สูงหรือชาวไทยภูเขา ระบุว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าปากะญอ (กะเหรี่ยง) มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดตาก พบว่ามีจำนวนมากที่สุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศ คือ 94,334 คน สำรวจพบในอำเภอแม่สอด มีจำนวน 13,898 คน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545)

ลักษณะทางกายภาพ

ชาวปากะญอโดยทั่วไปมีความสูงขนาดปานกลาง โดยปะกาะญอในพื้นที่ราบจะมีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 5 ฟุต 4 นิ้ว และปากะญอที่อาศัยอยู่บนเขาจะต่ำกว่าประมาณ 3 นิ้ว พวกเขาผู้หญิงจะมีร่างเล็กกว่าผู้ชาย ปากะญอบนเขาจะทำงานหนักมากเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและผจญกับโรคภัยไข้เจ็บอยู่เสมอ โดยเฉพาะไข้มาลาเรีย ทำให้ร่างกายแคระแกร็น บนที่ราบหรือต่ำลงมาเราจะพบพวกปากะญอที่มีรูปร่างดี แข็งแรงสันตัด ช่วงขาใหญ่ ขาสั้นแต่ได้สัดส่วนกับร่างกาย ผู้หญิงปากะญอ มีรูปร่างอวบสมบุรณ์ แต่เรือนร่างจะตั้งตรงเพราะแบกของหนักไว้บนศีรษะหรือบนหลังเสมอๆ ส่วนฟัน คล้ายกับพวกผู้ชาย คือมีรอยเปื้อนคราบเพราะนิยมกินหมากกันอยู่ พวกปากะญอบนภูเขามักไม่ใคร่อาบน้ำและชอบห้อยเครื่องราง ผิวของพวกปากะญอจะมีความแตกต่างกัน ตั้งแต่สีเหลืองไปจนถึงน้ำตาลคล้ำ รูปร่างหน้าตาเป็นแบบเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ คือมีลักษณะแบนเหมือนใบหน้าของชนเผ่ามอญใกล้เคียงทั่วไป

สำหรับเครื่องแต่งกายของปากะญอแต่ละเผ่า นั้น จะแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. ปากะญอสะกอ ผู้ชายนิยมใส่เสื้อแขนสั้นสีแดงรัดเอวด้วยเชือกสีฟ้า และโพกผ้าด้วยสีต่างๆกัน ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะนุ่งกระโปรงขาวยาวมีปีกข้างเล็กน้อย ส่วนพวกที่แต่งงานแล้วนิยมใส่เสื้อแขนสั้นน้ำเงินเข้ม และส่วนล่างประดับด้วยลูกปัดสีแดงและขาว ส่วนกระโปรงเป็นสีแดงเป็นลายตัดพร้อมกับโพกผ้าสีแดง

2. ปากะญอโปว์ ผู้ชายแต่งตัวเหมือนชาวนาไทย ผู้หญิงแต่งงานแล้วใส่เสื้อคลุมเหมือนพวกสะกอ แต่ยาวกว่าและสีแดงเด่นกว่า ท่อนบนปักด้วยลวดลายแพรวพราว กระโปรงสีดำหรือน้ำเงินเข้ม ส่วนผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานแต่งตัวแบบแฟนซี เย็บปักด้วยลวดลายและประดับด้วยลูกปัดต่างๆ เก้าผมและมีปิ่นเงินปักอยู่ กระโปรงยาวคลุมข้อเท้ามีปักและพู่ห้อย ชายแขนเสื้อท่อนบนและชายกระโปรงประดับด้วยฝีมือการปักอย่างมากมาย ใส่กำไลมือและแขน และบางครั้งก็มีเครื่องเงินสวมคอ อย่างไรก็ตาม การแต่งตัวอย่างพิถีพิถันและครบเครื่องนั้นมักจะกระทำในโอกาสที่มีงานสำคัญในหมู่บ้าน

3. ปากะญอบเว ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสั้นสีแดงและโพกศีรษะ นิยมสักรูปต่างๆ ไว้ข้างหลัง ส่วนผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงสั้นมาก และจะสวมกำไลไม้ไผ่ไว้ที่ข้อเท้า

ถิ่นที่อยู่อาศัยและสภาพหมู่บ้าน

ส่วนใหญ่จะกระจุกกระจายอยู่ในบริเวณจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ โดยสภาพหมู่บ้านนั้น หลักสำคัญของการกำหนดความเป็นหมู่บ้าน คือ ต้องเป็นหน่วยอิสระในการประกอบพิธีกรรมของตนเพื่อการเช่นสรวงผีเจ้าที่ปีละ 2 ครั้ง ผู้เป็นประธานพิธีนี้ได้แก่หัวหน้าพิธีกรรมฝ่ายชาย ในสังคมปากะญอเรียกว่า เชื้อเก็งกู หรือหัวหน้าหมู่บ้านผู้เฒ่า ซึ่งได้ตำแหน่งจากการสืบสายจากฝ่ายบิดา ทุกหมู่บ้านต้องมีเชื้อเก็งกูของตนเอง โดยปกติหมู่บ้านปากะญอจะตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มก้นกระทะล้อมรอบด้วยเนินเขาหรือที่ราบระหว่างหุบเขาที่สามารถไปสู่แหล่งน้ำลำธารได้อย่างสะดวกและไม่เคยสร้างหมู่บ้านบนสันเขา และไม่เคยใช้ระบบรางน้ำไม้ไผ่เพื่อนำน้ำเข้าหมู่บ้าน ส่วนบ้านนั้นมักจะปลูกชิดกันแต่ไม่เป็นแบบเรียงแถวเป็นแนวตรงอย่างเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลทางความเชื่อ ด้านศาสนา บริเวณบ้านจะไม่มีรั้ว สัตว์เลี้ยงต่างๆจะถูกปล่อยให้เที่ยวหากินเองในหมู่บ้าน ไม่มีสถานที่สำหรับบูชา ไม่มีวัด ไม่มีที่สำหรับประชุม หรือลานเต้นรำที่อาจใช้เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนแต่อย่างใด บางหมู่บ้านมีอาณาเขตของตนโดยเฉพาะ ซึ่งคนในหมู่บ้านเท่านั้นที่สามารถทำอะไรเคลื่อนไหวภายในอาณาเขตของหมู่บ้านของเขาได้ การกำหนดเขตนี้ต้องตกลงกับหมู่บ้านใกล้เคียง

ระบบการปกครองหมู่บ้าน เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา

1. ระบบการปกครอง ผู้ที่มีอิทธิพลที่สุดในหมู่บ้านได้แก่ หัวหน้าหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า เชื้อเก็งกู มีหน้าที่สำคัญในการเป็นประธานประกอบพิธีกรรม เป็นผู้พิจารณาตัดสินกรณีพิพาทต่างๆ ที่

เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ส่วนกิจกรรมสำคัญต่างๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวกับหมู่บ้านจะได้รับการอภิปรายในระหว่างกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน โดยปกติแล้วหมู่บ้านส่วนใหญ่ของชาวปกากะญอยกเว้นหมู่บ้านเล็กๆและอยู่ห่างไกลทางราชการมักจะแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านชาวปกากะญอขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนติดต่อกับทางอำเภอ

2. ระบบเศรษฐกิจ ชาวปกากะญอขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยทำการปลูกข้าวเป็นหลัก อาชีพหลักของชาวปกากะญอ คือ การทำไร่ ดังนั้นเรื่องการถือครองที่ดินจึงมีความสำคัญมิใช่น้อย นอกจากการทำไร่แล้ว ยังนิยมเลี้ยงไก่ หมูเพื่อเอาไว้ใช้ในพิธีเช่นสรงต่างๆ นอกจากนี้ยังเลี้ยงช้าง วัว และควาย สำหรับชาวปกากะญอที่มีช้างไว้ในครอบครองมักจะเป็นผู้มีฐานะดี

3. ระบบสังคม โดยทั่วไปลักษณะครัวเรือนมักจะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ แต่ละครัวเรือนจะมีไร่เป็นของตนเองและเป็นผู้จัดแรงงานด้านการเกษตรของตนเองยกเว้นบางครัวเรือนที่เจ็บป่วยหรือตายติดๆกัน การแต่งงานใช้ระบบผัวเมียเดียวอันเป็นกฎที่เคร่งครัด การหย่าร้างมีน้อย คู่สมรสหนุ่มสาวจะตั้งครัวเรือนของตนเองภายหลังที่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อแยกไปสร้างเรือนหอใหม่ต้องสร้างบ้านที่มีขนาดค่อนข้างเล็กเพื่อให้สอดคล้องกับการพึ่งแต่งงาน ภายหลังมีลูกถึงสร้างบ้านให้ใหญ่ได้ ในสังคมของชาวปกากะญอถือว่าความมั่งคั่งและมีวัวควายโส เป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานะอันสูงส่งในสังคม นอกจากนี้จำนวนปศุสัตว์ที่มีในครอบครัวยังแสดงถึงความมั่งคั่งของครอบครัวด้วย

4. ศาสนา ชาวปกากะญอบางส่วนในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา แต่ชาวปกากะญอทั้งหมดซึ่งรวมถึงผู้นับถือศาสนาทั้งสองดังกล่าวจะนับถือผี เนื่องด้วยความเชื่อที่ว่าแทบทุกหนแห่งจะมีผีสิงสถิตอยู่ เช่น ในป่า ในไร่ หรือในหมู่บ้าน ผีที่พวกปกากะญอนับถือนั้นมีอยู่สองอย่าง คือ ผีเรือนกับผีบ้าน ผีเรือนเป็นผีประจำบ้านเรือน คือบิดามารดา ปู่ย่าตายายที่ถึงแก่กรรม ส่วนผีบ้านหรือผีเจ้าที่เป็นผีหรือเทพารักษ์ที่รักษาหมู่บ้าน มีความสำคัญในพิธีเกี่ยวกับการเกษตร และพิธีกรรมเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของคนทั้งหมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวปกากะญอถือว่าการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดจากการกระทำของผีร้ายต่างๆ ซึ่งสถิตอยู่ตามป่า เขา แม่น้ำ ลำธาร ฉะนั้นเมื่อผู้ใดเกิดไม่สบายจะต้องจัดพิธีเลี้ยงผีโดยหมอผีในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา 3 หมู่บ้าน

หมู่บ้านขุนห้วยแม่สอ

1. ประวัติ บ้านขุนห้วยแม่สอ หมู่ที่ 6 ตั้งอยู่ที่ระวางแผนที่ 4742 III จุดพิกัด M.U. 644483 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545) ก่อตั้งขึ้นประมาณ 130 ปี ซึ่งแต่เดิมหมู่บ้านดังกล่าว ได้อาศัยอยู่บริเวณต้นน้ำที่ใช้ชื่อว่า แม่ซอกี้ หมายถึงต้นน้ำแม่สอ ปัจจุบันเป็นบ่อน้ำพุร้อน ห่างจากที่ตั้งหมู่บ้านไปทางทิศเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร บริเวณดังกล่าวมีต้นไม้ผลยืนต้น ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 150 ปีปรากฏอยู่ สาเหตุที่อพยพที่ตั้งหมู่บ้าน เนื่องจากความเชื่อในอดีตมีคนตายในหมู่บ้าน ก็จะทำให้การโยกย้ายไปตั้งที่อยู่ใหม่ ในปัจจุบันชื่อบ้านขุนห้วยแม่สอ ซึ่งตั้งตามความหมายของขุนเขาและลำห้วยต้นน้ำแม่สอ

2. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	จรดวัดถ้ำอินทนิล
ทิศใต้	จรดบ้านหัวฝาย
ทิศตะวันออก	จรดป่าอนุรักษ์ธรรมชาติ-เขตคอยมูเซอ
ทิศตะวันตก	จรดบ้านหนองบัว

3. จำนวนประชากร ประกอบไปด้วย

ประชากรเพศชาย	จำนวน 152 คน
ประชากรเพศหญิง	จำนวน 137 คน
ประชากรรวม	จำนวน 289 คน
จำนวนหลังคาเรือน	จำนวน 65 ครัวเรือน

4. ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบกลางหุบเขา หมู่บ้านตั้งอยู่บนเนินเขา มีแม่น้ำซึ่งเป็นลำห้วยใหญ่ไหลผ่านกลางหมู่บ้านตลอดปี ประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้านเป็น ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกญอ นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

หมู่บ้านพะเคะ

1. ประวัติ บ้านพะเคะ หมู่ที่ 4 ตั้งอยู่ที่ระวางแผนที่ 4742 III จุดพิกัด M.U. 607436 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545) เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2434 โดยมีนายพะเคะ เป็นผู้นำชาวบ้านและได้ใช้ชื่อบ้านตามชื่อผู้นำ คือ พะเคะ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2505 ทางราชการได้แต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายพะชู บรรพตอัสวกุล ปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายไพฑูรย์ รัศมีตระกูลศิริ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 (ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2549)

2. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	จรดบ้านหัวฝาย
ทิศใต้	จรดบ้านแม่กุเหนือ
ทิศตะวันออก	จรดบ้านถ้ำเสือ
ทิศตะวันตก	จรดบ้านแม่ดาวใหม่

3. จำนวนประชากร ประกอบด้วย

ประชากรเพศชาย	จำนวน 315 คน
ประชากรเพศหญิง	จำนวน 306 คน
ประชากรรวม	จำนวน 621 คน
จำนวนหลังคาเรือน	จำนวน 137 ครัวเรือน

4. ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบเชิงเขา มีที่ราบเป็นบางแห่งซึ่งใช้ในการทำนา และภูเขาเป็นที่ปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด เป็นต้น ประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้านเป็น ชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอ นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และนับถือผี (ฤาษี)

5. ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ขึ้นเจ็ดยี่สิบราย ผูกข้อมือเรียกขวัญ เรียกขวัญข้าว เลี้ยงผีฝาย มัดมือช้าง มัดมือควาย สงเคราะห์บ้าน ทำบุญข้าวใหม่ เลี้ยงผีเจ้าที่ ผีข้าวเมัดข้าวเจียว สงกรานต์ (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

หมู่บ้านถ้ำเสือ

1. ประวัติ บ้านถ้ำเสือ หมู่ที่ 5 ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตั้งอยู่ที่ รางแผนที่ 4742 III จุดพิกัด M.U. 656435 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545) ก่อตั้งเมื่อปีพุทธศักราช 2389 หรือประมาณ 150 ปี มาแล้ว สาเหตุที่ตั้งชื่อว่า บ้านถ้ำเสือ สืบเนื่องจาก แต่เดิมหมู่บ้านนี้มีชื่อว่า บ้านหลู้ท้อ ตามชื่อผู้นำหมู่บ้าน และตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ห่างจากปัจจุบันไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 3 กม. ใกล้กับหมู่บ้านมีถ้ำอยู่แห่งหนึ่ง ต่อมาชาวบ้านได้พบเลื้อนนอนออกลูกอยู่ในถ้ำ จึงได้เล่าสืบทอดต่อกันมา เมื่อนายหลู้ท้อเสียชีวิต หมู่บ้านนี้จึงได้รับการเรียกชื่อจากชาวบ้านรุ่นต่อมามี บ้านถ้ำเสือ และประชาชนได้อพยพจากบริเวณนั้น เคลื่อนมาทางทิศตะวันตกและมาตั้งหมู่บ้านอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน และได้รับการเรียกขานอย่างเป็นทางการว่า บ้านถ้ำเสือ ตั้งแต่นั้นมา

2. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	จรดบ้านขุนห้วยแม่สอด
ทิศใต้	จรดบ้านห้วยผักกูด
ทิศตะวันออก	จรดบ้านเลผาไต้
ทิศตะวันตก	จรดบ้านพะเค๊ะ , เหมืองผาแดง

3. จำนวนประชากร ประกอบด้วย

ประชากรเพศชาย	จำนวน 152 คน
ประชากรเพศหญิง	จำนวน 162 คน
ประชากรรวม	จำนวน 314 คน
จำนวนหลังคาเรือน	จำนวน 71 ครัวเรือน

4. ลักษณะภูมิประเทศ ตั้งอยู่บนที่ราบภูเขาและไหล่เขา ประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้านเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอ นับถือศาสนาพุทธ คริสต์

5. ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธและนับถือผี และส่วนใหญ่จะนับถือผีมากกว่านับถือศาสนาพุทธ ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

พื้นที่ตั้งของ 3 หมู่บ้าน ดังแสดงในภาพที่ 1

พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน

พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน มีดังนี้

จิง ไพล กอมขม รางจืด ชุมเห็ดเทศ มะแว้งต้น บอระเพ็ด เสดดพังพอน กระจायคำ
ต่างหลวง สาบเสือ เอื้องหมายนา ขอ พญาкас ปล้าใหญ่ พลุ จั๊ก สัก เป็นต้น (ศูนย์ประสานงาน
โครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547) ถ้วนเป็นตัวยาสุนัขที่มีสรรพคุณใช้ในการบำบัดรักษาโรค
สามารถอธิบายสรรพคุณตัวยาสุนัขของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด (บัว, 2524) (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535
และ 2538) (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547) ดังนี้

หัว/เหง้าจิง	มีสรรพคุณเป็นตัวยาชับลม แก้อาเจียน แก้ไอ ขับเสมหะ
หัว/เหง้าไพล	มีสรรพคุณเป็นตัวยานำมาฝนทาสมานแผลสด ลดการอักเสบ
เปลือกต้นกอมขม	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำไข้มาลาเรีย
ลำต้น/ราก/ใบรางจืด	มีสรรพคุณเป็นตัวยาลอนพิษ แก้พิษที่เกิดจากยาฆ่าแมลง
ดอกชุมเห็ดเทศ	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำท้องผูก เป็นยาระบาย
ผลมะแว้งต้น	มีสรรพคุณเป็นตัวยาชับเสมหะ แก้ไอ
เถา/ลำต้นบอระเพ็ด	มีสรรพคุณเป็นตัวยาชับเหงื่อ แก้อ่อนใน แก้กระหายน้ำ
ใบเสดดพังพอน	มีสรรพคุณเป็นตัวยารักษาโรคเรื้อรังสัตว์ แก้พิษสัตว์กัดต่อย
หัว/เหง้ากระจायคำ	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำปวดมวนท้อง ขับปัสสาวะ
ดอกอ่อนต่างหลวง	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำปรุงอาหารทานเป็นยาเจริญอาหาร
ใบสาบเสือ	มีสรรพคุณเป็นตัวยาสมาแผล ห้ามเลือด
หัว/เหง้าเอื้องหมายนา	มีสรรพคุณเป็นตัวยารักษาโรคท้องมาน
ลูกข่อย	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำคลื่นไส้อาเจียน
หัวพญาкас	มีสรรพคุณเป็นตัวยารักษาอาการโรค ฝีหนองใน
ใบปล้าใหญ่	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำรุงธาตุ แก้ท้องเสีย บำรุงโลหิต
ใบพลุ	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำผื่นคัน ขับลม
รากจ๊ก	มีสรรพคุณเป็นตัวยากำไข้มาลาเรีย
แก่นสัก	มีสรรพคุณเป็นตัวยาชับปัสสาวะ แก้บวม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีผู้ทำการศึกษาพบว่ามีเพียง 3 เรื่องที่ทำการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องพืชสมุนไพร อีกหนึ่งผลงานป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหรือการอนุรักษ์ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

กษินาจ (2543) จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการพึ่งพิงป่าชุมชนโลกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 53.6 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 46.4 เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น สถานภาพแต่งงานแล้ว และยังคงอยู่ด้วยกัน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 4-6 คน อาชีพหลักเป็นอาชีพทำนา รับจ้างเป็นอาชีพรอง รายได้เฉลี่ย 47,732 บาท/ครัวเรือน/ปี การประกอบอาชีพ การมีงานทำ การคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล และการให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การรับรู้ข่าวสาร ความคาดหวังผลประโยชน์ สำหรับการพึ่งพิง ได้แก่ อายุ จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพ รายได้ ดังนั้น ในการที่จะเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน จะต้องร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตลอดจนส่งเสริมประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สุทธิกรณ์ (2544) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรต่อโครงการฝักพื้นบ้าน-สมุนไพร ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลหาความแตกต่าง พบว่าราษฎรส่วนใหญ่อยู่อาศัยในหมู่บ้านมากกว่า 15 ปี มีการประกอบอาชีพหลักเป็นอาชีพรับจ้าง ไม่มีอาชีพเสริม ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม คือ ราษฎรเพศชาย ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ราษฎรที่ได้รับผลประโยชน์จากฝักพื้นบ้านสมุนไพร ราษฎรที่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการฯ และราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรเป็นอย่างดี ฉะนั้นควรพิจารณาบทบาทของหญิงชาย ขระดับการศึกษา ขระดับรายได้ การส่งเสริมอาชีพ และการสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น อบรมให้ความรู้ฝักพื้นบ้าน-สมุนไพรไทย ให้แก่ราษฎรทั่วไปให้มากขึ้น เพื่อให้การใช้เทคนิคการวางแผนในการจัดการบรรลุปเป้าหมาย

ฝากสวัสดี (2546) จากการศึกษาพืชสมุนไพร การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนของราษฎรหมู่บ้านรอบพื้นที่ป่าชุมชนบ้านดอนแดงน้อย ตำบลศรีวิชัย อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 222 ครัวเรือน โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ พบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46-55 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนต่ำกว่า 5 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การรับรู้ข่าวสาร ส่วนใหญ่ได้รับรู้จากผู้นำชุมชน มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าชุมชน ร้อยละ 67.57 มีการเก็บหาสมุนไพร ร้อยละ 25.23 โดยส่วนใหญ่ใช้เพื่อรักษาโรคกระดูก/ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ร้อยละ 20.27 ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ การมีตำแหน่งในชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มป่าชุมชน และตำแหน่งในการจัดการป่าชุมชน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร ดังนั้น เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนมากขึ้น เจ้าหน้าที่ควรที่จะเข้าไปให้ความรู้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านป่าไม้มารวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการดูแลรักษาป่าชุมชน จัดอบรมเกี่ยวกับป่าไม้ และให้ความรู้การใช้พืชสมุนไพรที่ถูกต้อง พร้อมสนับสนุนด้านกล้าไม้พืชสมุนไพรเพื่อปลูกในบริเวณป่าชุมชน

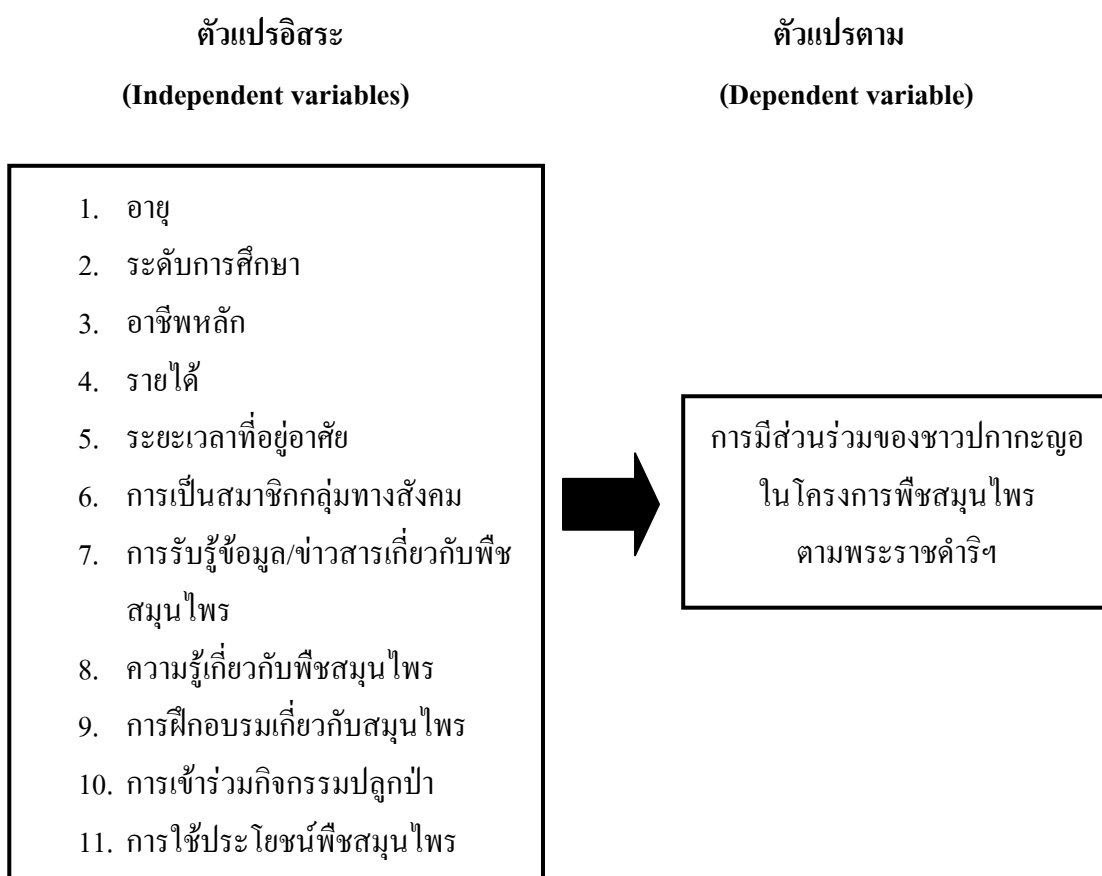
จิตติญาภา (2547) จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชาติพันธุ์ การสอนของครู การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้พื้นฐานเรื่องพืชสมุนไพร ความรู้ในการใช้พืชสมุนไพร และประโยชน์ที่ได้จากโครงการ โดยนักเรียนส่วนมากขึ้นชอบการสอนของครู และไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนนักเรียนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีลักษณะการทำกิจกรรมมีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์ โดยที่ส่วนใหญ่ทำตามที่คุณบอก ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากครูตำรวจตระเวนชายแดน ต้องการปลูกพืชสมุนไพร มีความรู้พื้นฐานเรื่องพืชสมุนไพรอยู่ในระดับมาก มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริอยู่ในระดับกลาง

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม คือ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การรับรู้ข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์ การได้รับประโยชน์ การฝึกอบรม

แผนการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปสร้างกรอบแนวความคิด ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริ ฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

สมมติฐาน

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 อายุของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 2 ระดับการศึกษาของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 3 อาชีพหลักของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 4 รายได้ของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 5 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 6 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 7 การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 8 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 9 การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 10 การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐานที่ 11 การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แผนที่ระวาง มาตราส่วน 1 : 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร (ภาพที่ 1)
2. อุปกรณ์เครื่องเขียนต่างๆ
3. เครื่องคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูป
4. กล้องถ่ายรูป
5. แบบสัมภาษณ์ (ภาคผนวก ข) ซึ่งสร้างขึ้นจากแนวคิด และทฤษฎีหลักการประกอบการ
ดัดแปลงจากแบบสัมภาษณ์ที่เคยศึกษาด้านนี้ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และ
พื้นที่ที่จะทำการศึกษา

วิธีการ

1. การตรวจสอบและสำรวจเบื้องต้น

ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพพื้นที่โดยทั่วไป และศึกษาโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก โดยค้นคว้าจากเอกสารของทางราชการและเอกสารที่มี พร้อมทั้งสอบถามเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านพะเคะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สวด มีจำนวนทั้งสิ้น 273 ครัวเรือน ซึ่งข้อมูลนี้ได้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน

2. การสุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือราษฎรชาวปกากะญอจำนวน 3 หมู่บ้าน จำแนกเป็นหมู่บ้านพะเคะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สวด รวมประชากรทั้งสิ้น 273 ครัวเรือน

ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยใช้สูตรของ R.V Krejcie and R.W Morgan (อ้างตาม เพ็ญแข, 2540) ดังนี้

$$n = \frac{\chi^2 NPQ}{e^2(N-1) + \chi^2 PQ}$$

กำหนดให้	n	=	ขนาดตัวอย่าง
	χ^2	=	ค่าไคสแควร์ที่ degree of freedom เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% ($\chi^2 = 3.841$)
	N	=	ขนาดของประชากร
	P	=	สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (P= 0.5)
	Q	=	1 - P = 1 - 0.5 = 0.5
	e	=	เปอร์เซ็นต์ของความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (e = .05)

กำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ .05 หมายถึง ในกลุ่มตัวอย่างประชากร 100 ครั้งมีโอกาสผิดพลาดได้เพียง 5 ครั้ง ถูกต้อง 95 ครั้ง ดังนั้น จากประชากรครัวเรือนทั้งหมด 273 ครัวเรือน จะได้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้างนี้จำนวน 160 ครัวเรือน และหลังจากได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดที่ต้องการศึกษาแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการคำนวณหาสัดส่วนจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษาแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วนที่เหมาะสม (สุบงกช, 2526) ดังนี้

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

กำหนดให้	n_i	=	จำนวนรายชื่อตัวอย่างของหมู่บ้าน i
	n	=	จำนวนรายชื่อตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด 160 ครัวเรือน
	N_i	=	จำนวนรายชื่อทั้งหมดของหมู่บ้าน i
	N	=	จำนวนรายชื่อทั้งหมดของ 3 หมู่บ้าน 273 ครัวเรือน
	i	=	หมู่บ้านที่ 1, 2 และ 3

จากการคำนวณจะได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน (ตามตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านที่ใช้ในการศึกษา

ลำดับที่	หมู่บ้านที่ศึกษา	จำนวนครัวเรือน*	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
1	พะเค๊ะ หมู่ที่ 4	137	80
2	ถ้ำเสือ หมู่ที่ 5	71	42
3	ขุนห้วยแม่สอด หมู่ที่ 6	65	38
รวม		273	160

ที่มา: *จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2547

3. การสร้างแบบสัมภาษณ์

ออกแบบสัมภาษณ์โดยการศึกษาจากเอกสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง พร้อมปรึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา ตลอดจนผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการออกแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบ สัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (close-ended questions) และคำถามแบบปลายเปิด (open-ended questions) ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่เป็น กลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้พืชสมุนไพร

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในโครงการใช้พืช สมุนไพรเพื่อการบำบัด

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งคำถามจะประกอบด้วย

1. คำถามปลายปิด ตามทฤษฎีที่แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ประเด็น คือ ร่วมคิด/วางแผน ร่วมปฏิบัติ/ทำ ร่วมเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลโดยผู้ทำการวิจัยจะเข้าไปศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่โครงการว่ามีการเปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมใน 5 ประเด็นนี้หรือไม่ อย่างไร เมื่อทราบแล้วก็นำมาสร้างคำถาม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาหาระดับการมีส่วนร่วมว่ามาก น้อยอย่างไร

2. คำถามปลายเปิด จะเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างแสดงการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรที่เคยใช้รักษาโรคมาแล้ว และแสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่ามีประเด็นปัญหา อุปสรรคตรงส่วนไหน และต้องการเสนอแนะการมีส่วนร่วมอย่างไร โดยผลที่ได้จะนำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย เพื่อนำข้อมูลมาเป็นข้อเสนอแนะ

4. การทดสอบแบบสัมภาษณ์

เมื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื้อหา ภาษาและถ้อยคำที่ใช้ เพื่อสื่อสารกับราษฎร โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำคำแนะนำมาปรับปรุง แก้ไขแบบสัมภาษณ์

ขั้นที่ 2 ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ (reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มสตรีหรือบุคคลในครัวเรือนเดียวกัน ที่สามารถตอบคำถามได้ที่อยู่ในพื้นที่โครงการที่มีความใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นจำนวน 30 ชุด (pre-test) จากนั้นนำมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์หาค่าอัลฟา (alpha) ของแบบสัมภาษณ์ ได้ค่าเท่ากับ 0.9510 (ตารางผนวกที่ 5) จากนั้นนำไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลตัวอย่างจริง

5. การเก็บข้อมูล

นำแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บข้อมูลตัวอย่างจริง จำนวน 160 ชุด ไปสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน คือ พะเต๊ะ หมู่ที่ 4 จำนวน 80 ชุด ถ้ำเสือ หมู่ที่ 5 จำนวน 42 ชุด และ ขุนห้วยแม่สอด หมู่ที่ 6 จำนวน 38 ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 160 ชุด มาลงรหัส จัดทำคู่มือลงรหัส (code book) ป้อนข้อมูลเข้าโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้กำหนดไว้

2. ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (chi-square) กำหนดให้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ซึ่งใช้ต่อเมื่อค่าความถี่คาดหวังในแต่ละแถวและสดมภ์ มีค่ามากกว่า 10 ในกรณีที่ $df = 1$ และหากค่าความถี่คาดหวังในแต่ละแถวและสดมภ์ มีค่าน้อยกว่า 10 จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนค่าในการแสดงผลโดยใช้ Fisher's exact test (ศิริชัย และคณะ, 2544)

3. แปลผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive analysis) และในรูปตารางการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ (relationship analysis)

ผลและวิจารณ์

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 160 ราย จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของราษฎร ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ความรู้พืชสมุนไพร การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

ตอนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎร ประกอบด้วยข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งทั้ง 4 ตอน ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของราษฎร

1. จากการศึกษารายราษฎรกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีจำนวนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน คือ ชาย ร้อยละ 50.6 และหญิง ร้อยละ 49.4 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 45 ปี ร้อยละ 37.5 รองลงมา มีอายุน้อยกว่า 35 ปี และมีอายุระหว่าง 36 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.9 และ 30.6 ตามลำดับ โดยมีอายุน้อยที่สุด 18 ปี มากที่สุด 100 ปี มีอายุเฉลี่ย 43 ปี โดยส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 56.3 รองลงมาได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปลาย/ปวช. ระดับมัธยมศึกษาต้น ระดับอนุปริญา/ปวส.หรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 28.1 , 7.5 , 3.8 , 2.5 และ 1.9 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวน 5 – 8 คน ร้อยละ 58.7 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า 5 คน และมากกว่า 8 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 และ 5.0 ตามลำดับ โดยราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม (ปลูกข้าว และข้าวโพด) ร้อยละ 86.3 รองลงมา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป (ถางไร่ เก็บข้าวโพด ปลูกบ้าน) ค้าขาย ข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 9.4 , 1.9 ,

1.9 และ 0.6 ตามลำดับ อาชีพครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป (ถางไร่ เก็บข้าวโพด ปลุกบ้าน) ร้อยละ 42.5 รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ปลูกข้าวโพด ปลูกพริก) ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 18.1 , 8.1 และ 5.6 ตามลำดับ นอกจากนี้มีผู้ไม่มีอาชีพครอง ร้อยละ 25.6 รายได้รวมของครัวเรือนต่อปีส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 40,001 บาท ร้อยละ 26.9 รองลงมามีรายได้ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท และมีรายได้ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.8 , 21.9 , 16.3 และ 11.3 ตามลำดับ ซึ่งรายได้เฉลี่ย 33,968 บาท และรายจ่ายรวมของครัวเรือนส่วนมากอยู่ในช่วง 10,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.8 รองลงมามีรายจ่ายรวมมากกว่า 40,001 บาท ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท น้อยกว่า 10,000 บาท และมีรายจ่ายรวมระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.9 , 20.6 , 18.1 และ 15.6 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายพบว่าส่วนใหญ่มีเหลือเก็บ ร้อยละ 38.1 รองลงมามีรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย และมีรายได้เท่ากับรายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 31.9 และ 30.0 ตามลำดับ

ภูมิปัญญาเดิมของราษฎรส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ร้อยละ 83.1 รองลงมา ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 16.9 โดยย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านถ้ำเสือ บ้านเจดีย์โทะ บ้านปู่เต๋อ บ้านห้วยยะอู บ้านโกช่วย บ้านห้วยฝาย บ้านพะเคะ บ้านห้วยผักกูด อำเภอพบพระ อำเภอฮอด อำเภอแม่สอด อำเภอท่าสองยาง จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดตาก และประเทศพม่า โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.1 รองลงมามีระยะเวลาที่อยู่อาศัยมากกว่า 50 ปี ระหว่าง 21 – 30 ปี ระหว่าง 31 – 40 ปี และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.3 , 18.8 , 16.9 และ 15.0 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 39 ปี และส่วนใหญ่เป็นเจ้าของพื้นที่ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 93.1 รองลงมาเป็นพื้นที่อาศัย และพื้นที่เช่า คิดเป็นร้อยละ 6.3 และ 0.6 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีพื้นที่จำนวน 1 แปลง คิดเป็นร้อยละ 98.8 รองลงมามีจำนวน 2 แปลง คิดเป็นร้อยละ 1.2 ส่วนใหญ่มีจำนวนที่ดิน น้อยกว่า 0.25 ไร่ ร้อยละ 45.6 รองลงมามีจำนวนที่ดินมากกว่า 0.50 ไร่ และระหว่าง 0.26 - 0.50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.6 และ 23.8 ตามลำดับ และส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 76.2 รองลงมามีเอกสารสิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 23.8 โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็น โฉนด นส.3 สปก. 4-01 และสทก.

พื้นที่ทำกินของราษฎรส่วนใหญ่เป็นเจ้าของ ร้อยละ 83.0 รองลงมาเป็นพื้นที่เช่า พื้นที่อาศัย และไม่มีพื้นที่ทำกิน คิดเป็นร้อยละ 8.8 , 4.4 และ 3.8 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกิน 1 แปลง คิดเป็นร้อยละ 75.6 รองลงมามีพื้นที่ 2 แปลง ไม่มีพื้นที่ มี 3 แปลง และมีพื้นที่ 4 แปลง คิดเป็นร้อยละ 17.5 , 3.8 , 1.9 และ 1.3 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกินมากกว่า 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.4 รองลงมามีพื้นที่ทำกินระหว่าง 11 – 15 ไร่ ระหว่าง 6 – 10 ไร่ ระหว่าง 16

20 ไร่ และน้อยกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.1 , 22.5 , 19.4 และ 6.9 ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ทำกิน น้อยที่สุด 0 ไร่ มากที่สุด 100 ไร่ โดยมีพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 18.44 ไร่ และส่วนใหญ่พื้นที่ทำกินไม่ มีเอกสารสิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 75.7 รองลงมาไม่มีเอกสารสิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 24.4 โดยมีเอกสารสิทธิ์ เป็น โฉนด นส.3 สปก. 4-01 และสทก.

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมพบว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 50.6 และเป็น สมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 49.4 การเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมปลูกป่าในบริเวณ หมู่บ้านส่วนใหญ่เข้าร่วม ร้อยละ 84.4 และไม่เข้าร่วม ร้อยละ 15.6 การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ พืชสมุนไพรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรม ร้อยละ 70.0 รองลงมาได้รับการฝึกอบรม 1 – 2 ครั้ง และได้รับการฝึกอบรมมากกว่า 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 25.0 และ 5.0 ตามลำดับ การได้รับข้อมูล/ ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ได้รับ ร้อยละ 80.6 และไม่ได้รับ ร้อยละ 19.4 โดยได้รับความรู้จากตำรวจตระเวนชายแดน ผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ พ่อ แม่/ญาติ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน(อ.ส.ม.) และหมอยาสมุนไพร รายละเอียดจำนวนและร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของราษฎรปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของราษฎร

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>หมู่บ้าน</u>			
พะเค๊ะ	80	50.0	
ถ้ำเสือ	42	26.3	
ขุนห้วยแม่สอ	38	23.8	
<u>เพศ</u>			
ชาย	81	50.6	
หญิง	79	49.4	
<u>อายุ</u>			
น้อยกว่า 35 ปี	51	31.9	Min. = 18 ปี
ระหว่าง 36 – 45 ปี	49	30.6	Max. = 100 ปี
มากกว่า 45 ปี	60	37.5	$\bar{X}$ = 43 ปี
			S.D. = 13.68

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ระดับการศึกษา</u>			
ไม่ได้รับการศึกษา	90	56.3	
ประถมศึกษา	45	28.1	
มัธยมศึกษาต้น	6	3.8	
มัธยมศึกษาปลาย/ปวช.	12	7.5	
อนุปริญญา/ปวส.หรือเทียบเท่า	4	2.5	
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	3	1.9	
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>			
			Min. = 1 คน
น้อยกว่า 5 คน	58	36.3	Max. = 13 คน
5 – 8 คน	94	58.7	$\bar{X}$ = 5 คน
มากกว่า 8 คน	8	5.0	S.D. = 1.99
<u>อาชีพหลัก</u>			
ข้าราชการ	3	1.9	
เกษตรกรรวม	138	86.3	
รับจ้างทั่วไป	15	9.4	
ธุรกิจส่วนตัว	1	0.6	
ค้าขาย	3	1.9	
<u>อาชีพรอง</u>			
ไม่มี	41	25.6	
เกษตรกรรวม	29	18.1	
รับจ้างทั่วไป	68	42.5	
ธุรกิจส่วนตัว	9	5.6	
ค้าขาย	13	8.1	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>รายได้รวมของครัวเรือน</u>			Min. = 8,000
น้อยกว่า 10,000 บาท	26	16.3	Max. = 250,000
ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท	35	21.9	$\bar{x}$ = 33,968
ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท	38	23.8	S.D. = 28,962
ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท	18	11.3	
มากกว่า 40,001 บาท	43	26.9	
<u>รายจ่ายรวมของครัวเรือน</u>			Min. = 3,000
น้อยกว่า 10,000 บาท	29	18.1	Max. = 100,000
ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท	38	23.8	$\bar{x}$ = 28,932
ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท	33	20.6	S.D. = 18,484
ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท	25	15.6	
มากกว่า 40,001 บาท	35	21.9	
<u>เปรียบเทียบรายได้กับรายจ่าย</u>			
มีเหลือเก็บ	61	38.1	
มีรายได้เท่ากับรายจ่าย	48	30.0	
มีรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย	51	31.9	
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>			
เกิดที่นี่	133	83.1	
ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น	27	16.9	
- บ้านฉ่ำเสือ	6	3.8	
- บ้านเจดีย์ไค้ะ	1	0.6	
- บ้านปู่เต๋อ	1	0.6	
- บ้านห้วยชะอุ	3	1.9	
- บ้านโกช่วย	2	1.2	
- บ้านหัวฝาย	1	0.6	
- บ้านพะเค้ะ	4	2.5	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
- บ้านห้วยผักกูด	1	0.6	
- อ.พบพระ	2	1.3	
- อ.สอด	1	0.6	
- อ.แม่สอด	1	0.6	
- อ.ท่าสองยาง	1	0.6	
- จ.ตาก	1	0.6	
- จ.นครสวรรค์	1	0.6	
- ประเทศพม่า	1	0.6	
<u>ระยะเวลาที่อยู่อาศัย</u>			Min. = 1 ปี
น้อยกว่า 20 ปี	24	15.0	Max. = 100 ปี
ระหว่าง 21 – 30 ปี	30	18.8	$\bar{x}$ = 39 ปี
ระหว่าง 31 – 40 ปี	27	16.9	S.D. = 16.89
ระหว่าง 41 – 50 ปี	45	28.1	
มากกว่า 50 ปี	34	21.3	
<u>พื้นที่ที่อยู่อาศัย</u>			Min. = 1 แปลง
เป็นเจ้าของ	149	93.1	Max. = 2 แปลง
อาศัย	10	6.3	$\bar{x}$ = 1.01 แปลง
เช่า	1	0.6	S.D. = 0.11
<u>จำนวนแปลง</u>			
- มี 1 แปลง	158	98.8	
- มี 2 แปลง	2	1.2	
<u>จำนวนไร่</u>			Min. = 0.05 ไร่
- น้อยกว่า 0.25 ไร่	73	45.6	Max. = 5 ไร่
- ระหว่าง 0.26 – 0.50 ไร่	38	23.8	$\bar{x}$ = 0.62 ไร่
- มากกว่า 0.50 ไร่	49	30.6	S.D. = 0.72

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>เอกสารสิทธิ์</u>			
- ไม่มี	122	76.2	
- โฉนด	26	16.3	
- มีเอกสารแต่ไม่ระบุ	6	3.8	
- นส.3	1	0.6	
- สปก.4-01	4	2.5	
- สทก.	1	0.6	
<u>พื้นที่ทำกิน</u>			
ไม่มี	6	3.8	
เป็นเจ้าของ	133	83.0	
อาศัย	7	4.4	
เช่า	14	8.8	
<u>จำนวนแปลง</u>			Min. = 0 แปลง
- ไม่มี	6	3.8	Max. = 4 แปลง
- มี 1 แปลง	121	75.6	$\bar{x}$ = 1.21 แปลง
- มี 2 แปลง	28	17.5	S.D. = 0.60
- มี 3 แปลง	3	1.9	
- มี 4 แปลง	2	1.3	
<u>จำนวนไร่</u>			Min. = 0 ไร่
- ไม่มี	6	3.8	Max. = 100 ไร่
- น้อยกว่า 5 ไร่	11	6.9	$\bar{x}$ = 18.44 ไร่
- ระหว่าง 6 – 10 ไร่	36	22.5	S.D. = 14.60
- ระหว่าง 11 – 15 ไร่	37	23.1	
- ระหว่าง 16 – 20 ไร่	31	19.4	
- มากกว่า 20 ไร่	39	24.4	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>เอกสารสิทธิ</u>			
- ไม่มี	121	75.7	
- โฉนด	8	5.0	
- มีเอกสารแต่ไม่ระบุ	6	3.8	
- นส.3	7	4.4	
- สปก.4-01	9	5.6	
- สทก.	9	5.6	
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม</u>			
ไม่เป็น	81	50.6	
เป็น*	79	49.4	*เลือกตอบได้
- กลุ่มอาสาสมัคร	11	13.9	มากกว่า 1 ข้อ
สาธารณสุขมูลฐาน			
- กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร	3	3.8	
ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม			
- กลุ่มสตรีแม่บ้าน	20	25.3	
- ชุติศึกษาความสงบ	6	7.6	
- กลุ่มอาชีพ	9	11.4	
- กลุ่มเงินล้าน	41	51.9	
<u>การเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรม</u>			
<u>ปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้าน</u>			
ไม่เข้าร่วม	25	15.6	
เข้าร่วม	135	84.4	
- ทุกครั้ง	57	35.6	
- เป็นครั้งคราว	78	48.8	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร</u>			
ไม่ได้รับ	112	70.0	
ได้รับ	48	30.0	
ได้รับการฝึก 1 – 2 ครั้ง	40	25.0	
ได้รับการฝึกมากกว่า 2 ครั้ง	8	5.0	
<u>ได้รับการฝึกอบรมจาก</u>			
- โครงการพืชสมุนไพร-	41	25.6	
เพื่อการใช้ประโยชน์			
- ฝึกอบรมนอกโครงการ	7	4.4	
<u>การได้รับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร</u>			
ไม่ได้รับ	31	19.4	
ได้รับ*	129	80.6	*เลือกตอบได้
- ดำรงตระเวนชายแดน	78	60.5	มากกว่า 1 ข้อ
- ผู้นำชุมชน	27	20.9	
- เพื่อนบ้าน	53	41.1	
- หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์	9	6.98	
- วิทยุ	41	31.8	
- โทรทัศน์	23	17.8	
- พ่อแม่/ญาติ	58	44.96	
- อาสาสมัครสาธารณสุข-	1	0.8	
มูลฐาน(อ.ส.ม.)			
- หมอยาสมุนไพร	3	2.3	

2. ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของราษฎรชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 160 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร จำนวน 18 ข้อ โดยให้ 1 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบผิด จากการศึกษาความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของราษฎรโดยมีคะแนนเต็ม 18 คะแนน พบว่ามีผู้ได้คะแนนสูงสุดเท่ากับ 14 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 6 คะแนน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 10.56$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 1.83) โดยคำถามความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีผู้ตอบถูกมากที่สุด คือ ใบสบาบเสื่อมีสรรพคุณสมานแผล ห้ามเลือด คิดเป็นร้อยละ 90.0 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.90 รองลงมา ได้แก่ ดอกชุมเห็ดเทศมีสรรพคุณแก้ท้องผูก รากขี้กามีสรรพคุณแก้ไอ แก้เจ็บคอ โดยพืชสมุนไพร ทั้ง 2 ชนิดนี้มีผู้ตอบถูก คิดเป็นร้อยละ 78.1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.78 หัว/เหง้ากระชายดำมีสรรพคุณฝนทาสมานบาดแผล คิดเป็นร้อยละ 73.1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.73 ใบพลูมีสรรพคุณแก้ผื่นคัน ขับลม คิดเป็นร้อยละ 71.9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.72 และคำถามความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีผู้ตอบถูกน้อยที่สุด คือ เปลือกต้นกอมขม(ติงตั้น) มีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย คิดเป็นร้อยละ 24.4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.24

รายละเอียดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของราษฎรชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร

ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร	ตอบถูก จำนวน (ร้อยละ)	ตอบผิด จำนวน (ร้อยละ)	$\bar{X}$	S.D.
1. หัว/เหง้าขิงต้มน้ำมีสรรพคุณเป็นยาระบายอ่อนๆ	51 (31.9)	109 (68.1)	0.32	0.47
2. หัว/เหง้าโพลสดฝนทาใช้สมานแผลสด ลดอาการอักเสบ	79 (49.4)	81 (50.6)	0.49	0.50
3. เปลือกต้นกอมขม(ติงตั้น)มีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย	39 (24.4)	121 (75.6)	0.24	0.43
4. ลำต้นราก/ใบรางจืดมีสรรพคุณแก้ท้องเสีย	64 (40.0)	96 (60.0)	0.40	0.49

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร	ตอบถูก จำนวน (ร้อยละ)	ตอบผิด จำนวน (ร้อยละ)	$\bar{X}$	S.D.
5. ดอกชมพูเห็ดเทศมีสรรพคุณแก้ท้องผูก	125 (78.1)	35 (21.9)	0.78	0.41
6. ผลมะแว้งต้นมีสรรพคุณขับเสมหะ แก้ไอ	90 (56.3)	70 (43.8)	0.56	0.50
7. เถา/ลำต้นบอระเพ็ดมีสรรพคุณขับเหงื่อ แก้ร้อนใน แก้กระหายน้ำ	111 (69.4)	49 (30.6)	0.69	0.46
8. ใบเสลดพังพอนมีสรรพคุณรักษาโรคริม งูสวัด แก้พิษสัตว์กัดต่อย	100 (62.5)	60 (37.5)	0.62	0.49
9. หัว/เหง้ากระชายดำมีสรรพคุณฝนทาสมาน บาดแผล	117 (73.1)	43 (26.9)	0.73	0.44
10. ดอกอ่อนตำลงหลวงปรุงอาหารทานเป็นยา เจริญอาหาร	65 (40.6)	95 (59.4)	0.41	0.49
11. ใบสาบเสือมีสรรพคุณสมานแผล ห้ามเลือด	144 (90.0)	16 (10.0)	0.90	0.30
12. หัว/เหง้าเอื้องหมายนามีสรรพคุณรักษาไข้ มาลาเรีย	110 (68.8)	50 (31.3)	0.69	0.46
13. ลูกขอมมีสรรพคุณแก้คัน ขับปัสสาวะ	67 (41.9)	93 (58.1)	0.42	0.49
14. หัวพญาอากาศมีสรรพคุณถ่ายพยาธิ	108 (67.5)	52 (32.5)	0.68	0.47
15. ใบเป้ง้าใหญ่มีสรรพคุณแก้ไข้ตัวร้อน	67 (41.9)	93 (58.1)	0.42	0.49
16. ใบพลูมีสรรพคุณแก้ผื่นคัน ขับลม	115 (71.9)	45 (28.1)	0.72	0.45

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร	ตอบถูก จำนวน (ร้อยละ)	ตอบผิด จำนวน (ร้อยละ)	$\bar{X}$	S.D.
17. รากขี้กามีสรรพคุณแก้ไอ แก้เจ็บคอ	125 (78.1)	35 (21.9)	0.78	0.41
18. แก่นสักมีสรรพคุณรักษามาลาเรีย	112 (70.0)	48 (30.0)	0.70	0.46

ส่วนระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรแบ่งออกเป็น 2 ระดับโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 10.56$) เป็นตัวแบ่ง ถ้าตอบได้คะแนนมากกว่าค่าเฉลี่ยจะมีระดับความรู้สูง และได้คะแนนน้อยกว่าค่าเฉลี่ยจะมีระดับคะแนนต่ำ จากการศึกษาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรอยู่ระดับความรู้สูง คิดเป็นร้อยละ 70.6 และระดับความรู้ต่ำ คิดเป็นร้อยละ 29.4

รายละเอียดระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของราษฎรชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของราษฎร

(n = 160)

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
สูง	113	70.6
ต่ำ	47	29.4
$\bar{X} = 10.56$, S.D. = 1.83 , Min. = 6 , Max. = 14		

3. การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของราษฎร พบว่าส่วนใหญ่ทราบว่ามิโครงการพืชสมุนไพรในหมู่บ้าน ร้อยละ 76.9 และไม่ทราบว่ามิโครงการพืชสมุนไพรในหมู่บ้าน ร้อยละ 23.1 การพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพร ร้อยละ 75.0 และไม่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพร ร้อยละ 25.0 การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ร้อยละ 97.4 และไม่เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ร้อยละ 2.6 สำหรับผู้ที่เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร นั้นพบว่าทั้งหมดได้มาจากการเก็บหา รองลงมาได้มาจากหมอยาพื้นบ้าน และจากการซื้อ คิดเป็นร้อยละ 16.8 และ 5.5 ของผู้ที่เคยใช้ประโยชน์ทั้งหมดตามลำดับ แหล่งที่เก็บหาสมุนไพรพบว่าเก็บหาจากป่าธรรมชาติ ร้อยละ 81.9 รองลงมาเก็บหาจากป่าชุมชน และเก็บหาจากสวนครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.4 และ 51.0 ของจำนวนผู้เก็บหาทั้งหมดตามลำดับ

พืชสมุนไพรที่ชาวปกากะญอ 3 หมู่บ้าน ใช้ประโยชน์ ได้แก่ สาบเสือ กอมขม กระเพรา พลู่ ชุมเห็ดเทศ ฝรั่ง เปล้าใหญ่ รางจืด ขมิ้น บอระเพ็ด ไพล จิง กระเทียม ดินเป็ด เสดดพังพอน ยอดตะไคร้ ขี้กา เพกา เจตมูลเพลิง มะแว้งคัน กลิ้งกลางดง และส้มป่อย เป็นต้น (ตารางผนวกที่ 1)

รายละเอียดจำนวนและร้อยละของข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของราษฎรปรากฏตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ท่านทราบหรือไม่ว่ามีโครงการพืชสมุนไพร</u>			
ไม่ทราบ	37	23.1	
ทราบ	123	76.9	
<u>ท่านเคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพรหรือไม่</u>			
ไม่เคย	40	25.0	
เคย	120	75.0	

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ท่านเคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรหรือไม่ และได้มาจาก</u>			
ไม่เคย	5	2.6	
เคย*	155	97.4	*เลือกตอบได้
- หมอยาพื้นบ้าน	26	16.8	มากกว่า 1 ข้อ
- ชี้อ	8	5.5	
- เก็บหา	155	100	
<u>กรณีเก็บหา เก็บหาจาก*</u>			*เลือกตอบได้
ป่าธรรมชาติ	127	81.9	มากกว่า 1 ข้อ
ป่าชุมชน	106	68.4	
สวนครัวเรือน	79	51.0	

ตอนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎร

การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการพืชสมุนไพร หมายถึง จำนวนครั้งในการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 16 กิจกรรม พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรมในโครงการพืชสมุนไพร โดยกิจกรรมที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าการไม่เข้าร่วมมี 3 กิจกรรม คือ การมีส่วนร่วมกับทางราชการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร/ปลูกป่า คิดเป็นร้อยละ 81.9 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษา คิดเป็นร้อยละ 54.4 และการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 77.6 ส่วนอีก 13 กิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างไม่เข้าร่วมมีจำนวนมากกว่าการเข้าร่วม โดยกิจกรรมที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผ่นป้ายชื่อพืชสมุนไพร เพื่อเป็นสื่อในการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 17.6

รายละเอียดจำนวนและร้อยละของข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรปรากฏตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของการมีส่วนร่วมของราษฎร

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
1. <u>ร่วมลงมติสนับสนุนให้มีการ</u> <u>จัดตั้งโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการ</u> <u>ใช้ประโยชน์</u>			Min. = 0 Max. = 1 $\bar{X} = 0.26$
ไม่มีส่วนร่วม	119	74.4	S.D. = 0.44
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	41	25.6	
2. <u>มีส่วนร่วมในการประชุมจัดทำ</u> <u>โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้</u> <u>ประโยชน์</u>			Min. = 0 Max. = 5 $\bar{X} = 0.79$
ไม่มีส่วนร่วม	107	66.9	S.D. = 1.31
มีส่วนร่วม	53	33.2	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	14	8.8	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	17	10.6	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	15	9.4	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	2	1.3	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	5	3.1	
3. <u>มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือให้</u> <u>ข้อเสนอแนะในโครงการพืช</u> <u>สมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์</u>			Min. = 0 Max. = 5 $\bar{X} = 0.59$
ไม่มีส่วนร่วม	117	73.1	S.D. = 1.15
มีส่วนร่วม	43	26.9	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	14	8.8	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	17	10.6	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	5	3.1	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	4	2.5	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	3	1.9	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
4. กำหนดกฎเกณฑ์ภายในหมู่บ้าน			Min. = 0
ในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ใน			Max. = 5
กิจกรรมต่างๆ โดยไม่กระทบต่อป่า			$\bar{X} = 0.67$
ที่มีอยู่			S.D. = 1.28
ไม่มีส่วนร่วม	117	73.1	
มีส่วนร่วม	43	26.9	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	8	5.0	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	17	10.6	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	11	6.9	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	2	1.3	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	5	3.1	
5. เข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังคำชี้แจง			Min. = 0
จากทางราชการเกี่ยวกับการร่วมกัน			Max. = 5
อนุรักษ์พืชสมุนไพรตลอดจนการ			$\bar{X} = 0.76$
ใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร			S.D. = 1.21
ไม่มีส่วนร่วม	104	65.0	
มีส่วนร่วม	56	35.0	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	17	10.6	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	21	13.1	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	13	8.1	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	2	1.3	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	3	1.9	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
6. <u>เข้าร่วมการฝึกอบรมการใช้พืชสมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษา</u>			Min. = 0
			Max. = 3
ไม่มีส่วนร่วม	104	65.0	$\bar{X} = 0.63$
มีส่วนร่วม	56	35.0	S.D. = 0.96
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	21	13.1	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	25	15.6	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	10	6.3	
7. <u>มีส่วนร่วมกับทางราชการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร/ปลูกป่า</u>			Min. = 0
			Max. = 4
ไม่มีส่วนร่วม	29	18.1	$\bar{X} = 2.32$
มีส่วนร่วม	131	81.9	S.D. = 1.49
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	24	15.0	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	23	14.4	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	35	21.9	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	49	30.6	
8. <u>มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัด</u>			Min. = 0
			Max. = 20
ไม่มีส่วนร่วม	73	45.6	$\bar{X} = 2.84$
มีส่วนร่วม	87	54.4	S.D. = 3.89
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	14	8.8	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	4	2.5	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	11	6.9	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	22	13.8	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	5	3.1	
มีส่วนร่วมมากกว่า 5 ครั้ง	31	19.3	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
9. <u>มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำรวจพืช</u>			Min. = 0
<u>สมุนไพรในพื้นที่ป่า</u>			Max. = 5
ไม่มีส่วนร่วม	111	69.4	$\bar{X} = 0.75$
มีส่วนร่วม	49	30.7	S.D. = 1.37
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	14	8.8	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	18	11.3	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	7	4.4	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	1	0.6	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	9	5.6	
10. <u>มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนป่า</u>			Min. = 0
<u>ข้อพิพาทสมุนไพร เพื่อเป็นสื่อในการ</u>			Max. = 5
<u>เรียนรู้</u>			$\bar{X} = 0.44$
ไม่มีส่วนร่วม	132	82.5	S.D. = 1.08
มีส่วนร่วม	28	17.6	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	5	3.1	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	11	6.9	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	6	3.8	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	4	2.5	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	2	1.3	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
11. <u>มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน</u>			Min. = 0
<u>ความรู้ข้อพิพาทสนทนในภาษา</u>			Max. = 5
<u>ท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้าง</u>			$\bar{X} = 0.73$
<u>ความรู้ความเข้าใจและจัดทำข้อมูล</u>			S.D. = 1.15
<u>เพื่อประโยชน์ในการศึกษา</u>			
ไม่มีส่วนร่วม	105	65.6	
มีส่วนร่วม	55	34.4	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	15	9.4	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	24	15.0	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	13	8.1	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	1	0.6	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	2	1.3	
12. <u>มีส่วนร่วมในการลาดตระเวน</u>			Min. = 0
<u>ตรวจตราพื้นที่ป่าชุมชนหรือพื้นที่</u>			Max. = 5
<u>ป่ารอบหมู่บ้าน</u>			$\bar{X} = 0.91$
ไม่มีส่วนร่วม	100	62.5	S.D. = 1.47
มีส่วนร่วม	60	37.6	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	20	12.5	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	18	11.3	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	10	6.3	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	1	0.6	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	11	6.9	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
13. <u>การมีส่วนร่วมในการเสียดสี</u>			Min. = 0
<u>ทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน</u>			Max. = 5
<u>ในการทำกิจกรรมต่างๆในโครงการ</u>			$\bar{X} = 0.70$
<u>พืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์</u>			S.D. = 1.33
ไม่มีส่วนร่วม	116	72.5	
มีส่วนร่วม	44	27.6	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	10	6.3	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	16	10.0	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	8	5.0	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	4	2.5	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	6	3.8	
14. <u>มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์</u>			Min. = 0
<u>จากพืชสมุนไพรที่ปลูกในพื้นที่ป่า</u>			Max. = 15
<u>ชุมชน</u>			$\bar{X} = 3.84$
ไม่มีส่วนร่วม	36	22.5	S.D. = 3.11
มีส่วนร่วม	124	77.6	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	5	3.1	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	15	9.4	
มีส่วนร่วม 3 ครั้ง	21	13.1	
มีส่วนร่วม 4 ครั้ง	24	15.0	
มีส่วนร่วม 5 ครั้ง	17	10.6	
มีส่วนร่วมมากกว่า 5 ครั้ง	42	26.4	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 160)			
รายการ	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ	หมายเหตุ
15. <u>มีส่วนร่วมกับทางราชการใน</u> <u>การวิเคราะห์ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับ</u> <u>โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้</u> <u>ประโยชน์</u>			Min. = 0 Max. = 2 $\bar{X} = 0.36$ S.D. = 0.75
ไม่มีส่วนร่วม	128	80.0	
มีส่วนร่วม	32	20.1	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	6	3.8	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	26	16.3	
16. <u>ร่วมติดตามและประเมินผล</u> <u>โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้</u> <u>ประโยชน์</u>			Min. = 0 Max. = 2 $\bar{X} = 0.31$ S.D. = 0.68
ไม่มีส่วนร่วม	131	81.9	
มีส่วนร่วม	29	18.1	
มีส่วนร่วม 1 ครั้ง	9	5.6	
มีส่วนร่วม 2 ครั้ง	20	12.5	

นอกจากนี้เมื่อแยกกลุ่มกิจกรรมจากทั้ง 16 กิจกรรม ออกจากกันแล้วนำมาแบ่งกลุ่มให้เหมาะสมกับกิจกรรมทั้ง 5 ด้าน ซึ่งกิจกรรมทั้ง 5 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน (ข้อ 1-5) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ทำ (ข้อ 6-11) 3) การมีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน (ข้อ 12-13) 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ข้อ 14) และ 5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล (ข้อ 15-16) สำหรับการกำหนดคะแนนของการมีส่วนร่วมเพื่อใช้พิจารณาผลของระดับการมีส่วนร่วมจะพิจารณาจากจำนวนครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ เข้าร่วม 1 ครั้ง เท่ากับ 1 คะแนน เข้าร่วม 2 ครั้ง เท่ากับ 2 คะแนน เป็นต้น โดยกิจกรรมแต่ละด้านสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วม โดยแต่ละด้านจะใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมาก หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับและสูงกว่าค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ชาวปกาเกอญอกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมในระดับน้อย โดยกิจกรรมที่เข้าร่วม

น้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล ร้อยละ 79.4 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน ร้อยละ 68.1 ในขณะที่กิจกรรมที่ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจเข้าร่วมมาก คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ 51.9 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ทำ ร้อยละ 40.0

ส่วนค่ารวม แบ่งระดับการมีส่วนร่วมโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 16.89$) เป็นตัวแบ่งการเข้าร่วมกิจกรรมจากทั้ง 16 กิจกรรม โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมาก หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับและสูงกว่าค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย คิดเป็นร้อยละ 62.5 และมีระดับการมีส่วนร่วมมาก คิดเป็นร้อยละ 37.5 โดยมีการเข้าร่วมกิจกรรมสูงสุดเท่ากับ 65 ครั้ง ตั้งแต่เปิดโครงการมา และมีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยสุดเท่ากับ 0 ครั้ง หรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ รายละเอียดระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั้ง 5 ด้าน และค่าเฉลี่ยรวมของราษฎรชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั้ง 5 ด้าน และค่ารวม

(n = 160)					
กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม		$\bar{x}$	Min.	Max.
	น้อย	มาก			
1. การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/ วางแผน	109 (68.1)	51 (31.9)	3.06	0	21
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ทำ	96 (60.0)	64 (40.0)	7.70	0	27
3. การมีส่วนร่วมในการเสียสละทุน ทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน	102 (63.8)	58 (36.3)	1.61	0	10
4. การมีส่วนร่วมในการรับ- ผลประโยชน์	77 (48.1)	83 (51.9)	3.84	0	15
5. การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล	127 (79.4)	33 (20.6)	0.67	0	4
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	16.89	0	65

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 อายุของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งอายุของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุของชาวปกาเกอะญอที่มีอายุมาก หมายถึง กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 42.79$) และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีอายุน้อย หมายถึง กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีอายุน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยกลุ่มที่มีอายุน้อยมีร้อยละ 59.7 และอายุมาก คิดเป็นร้อยละ 65.1 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก กลุ่มที่มีอายุน้อยมีร้อยละ 40.3 และอายุมาก ร้อยละ 34.9 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .487 (ตารางที่ 8) ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าอายุของชาวปกาเกอะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

อายุ	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
น้อย	46 (59.7)	31 (40.3)	77 (100.0)
มาก	54 (65.1)	29 (34.9)	83 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 0.482 ; df = 1 ; Sig. = .487

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับอายุของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ฝากสวาสดี (2546) จิตติญาภา (2546) และกษินา (2543)

สมมุติฐานที่ 2 ระดับการศึกษาของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งระดับการศึกษาของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่ไม่ได้รับการศึกษา และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่ได้รับการศึกษา จากการศึกษาค้นพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้รับการศึกษามีร้อยละ 58.9 และได้รับการศึกษา ร้อยละ 67.1 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่ได้รับการศึกษามีร้อยละ 41.1 และได้รับการศึกษา ร้อยละ 32.9 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .285 (ตารางที่ 9) ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าระดับการศึกษาของชาวปกาเกอะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ไม่ได้รับการศึกษา	53 (58.9)	37 (41.1)	90 (100.0)
ได้รับการศึกษา	47 (67.1)	23 (32.9)	70 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 1.145 ; df = 1 ; Sig. = .285

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ์ (2544) และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของฝากสวาสดี (2546) จิตติญาภา (2546)

สมมุติฐานที่ 3 อาชีพหลักของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งอาชีพหลักของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่เป็นเกษตรกร และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยมีอาชีพหลักคือเกษตรกรมีร้อยละ 61.6 และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 68.2 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยมีอาชีพหลักคือเกษตรกรมีร้อยละ 38.4 และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 31.8 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Fisher's Exact Test พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .366 (ตารางที่ 10) ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าอาชีพหลักของชาวปกาเกอะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 10 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

อาชีพหลัก	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
เกษตรกร	85 (61.6)	53 (38.4)	138 (100.0)
นอกภาคเกษตรกรรม	15 (68.2)	7 (31.8)	22 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Fisher's Exact Test = 0.640 ; df = 1 ; Sig. = .336

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับอาชีพหลักของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ์ (2544) และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของกษิณาง (2543)

สมมุติฐานที่ 4 รายได้ของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งรายได้ของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีรายได้มาก หมายถึง กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีรายได้มากกว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 33,968$) และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีรายได้น้อย หมายถึง กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีรายได้น้อยกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาคพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยมีรายได้น้อยมีร้อยละ 59.6 และรายได้มาก ร้อยละ 67.2 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยมีรายได้น้อยมีร้อยละ 40.4 และรายได้มาก ร้อยละ 32.8 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .334 (ตารางที่ 11) ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่ารายได้ของชาวปกาเกอะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 11 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

รายได้	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
น้อย	59 (59.6)	40 (40.4)	99 (100.0)
มาก	41 (67.2)	20 (32.8)	61 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 0.934 ; df = 1 ; Sig. = .334

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับรายได้ของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ์ (2544) และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของกษิณาจ (2543) และฝากสวาสดี (2546)

สมมุติฐานที่ 5 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชาวปกากะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชาวปกากะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยมาก หมายถึง กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยมากกว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 39$) และกลุ่มของชาวปกากะญอที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยน้อย หมายถึง กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยระยะเวลาที่อยู่อาศัยน้อยมีร้อยละ 61.8 และระยะเวลาที่อยู่อาศัยมาก ร้อยละ 63.1 ส่วนกลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยระยะเวลาที่อยู่อาศัยน้อย มีร้อยละ 38.2 และระยะเวลาที่อยู่อาศัยมาก ร้อยละ 36.9 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .870 (ตารางที่ 12) ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชาวปกากะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 12 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อยู่อาศัยกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
น้อย	47 (61.8)	29 (38.2)	76 (100.0)
มาก	53 (63.1)	31 (36.9)	84 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 0.027 ; df = 1 ; Sig. = .870

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชาวปกากะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ์ (2544)

สมมุติฐานที่ 6 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีร้อยละ 63.0 และเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 62.0 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีร้อยละ 37.0 และเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 38.0 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .903 (ตารางที่ 13) ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของชาวปกาเกอะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 13 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ไม่เป็น	51 (63.0)	30 (37.0)	81 (100.0)
เป็น	49 (62.0)	30 (38.0)	79 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 0.015 ; df = 1 ; Sig. = .903

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของกษินาจ (2543) สุทธิกรณ์ (2544) ฝากสวาสดี (2546) และจิตติญาภา (2547)

สมมุติฐานที่ 7 การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งการรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกากะญอที่ไม่ได้รับรู้ข่าวสาร และกลุ่มของชาวปกากะญอที่ได้รับรู้ข่าวสาร จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้รับรู้ข่าวสารมีถึงร้อยละ 96.8 และได้รับรู้ข่าวสาร ร้อยละ 54.3 ส่วนกลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่ได้รับรู้ข่าวสารมีเพียงร้อยละ 3.2 และได้รับรู้ข่าวสาร ร้อยละ 45.7 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .000 (ตารางที่ 14) ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าการรับรู้ข่าวสารของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 14 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การรับรู้ข่าวสาร	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ไม่ได้รับ	30 (96.8)	1 (3.2)	31 (100.0)
ได้รับ	70 (54.3)	59 (45.7)	129 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 19.271 ; df = 1 ; Sig. = .000

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกษินาจ (2543)

สมมุติฐานที่ 8 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งระดับความรู้พืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรต่ำ และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรสูง จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรต่ำ โดยมีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรต่ำมีร้อยละ 57.4 และมีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรสูง ร้อยละ 64.6 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยมีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรต่ำมีร้อยละ 42.6 และมีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรสูง ร้อยละ 35.4 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .394 (ตารางที่ 15) ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าความรู้พืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 15 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

ระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ต่ำ	27 (57.4)	20 (42.6)	47 (100.0)
สูง	73 (64.6)	40 (35.4)	113 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 0.725 ; df = 1 ; Sig. = .394

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ (2544) และจิตติญาภา (2547)

สมมุติฐานที่ 9 การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรมีร้อยละ 77.7 และได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ร้อยละ 27.1 ส่วนกลุ่มของชาวปกาเกอะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรมีร้อยละ 22.3 และได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ร้อยละ 72.9 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square พบว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .000 (ตารางที่ 16) ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 16 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ไม่ได้รับ	87 (77.7)	25 (22.3)	112 (100.0)
ได้รับ	13 (27.1)	35 (72.9)	48 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Chi-square = 36.698 ; df = 1 ; Sig. = .000

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกาเกอะญอไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ (2544)

สมมุติฐานที่ 10 การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าของชาวปกากะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าของชาวปกากะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกากะญอที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และกลุ่มของชาวปกากะญอที่เข้าร่วมกิจกรรม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 84.0 และได้เข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 58.5 ส่วนกลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 16.0 และได้เข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 41.5 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Fisher's Exact Test พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .011 (ตารางที่ 17) ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 17 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่ากับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การเข้าร่วมกิจกรรม	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ไม่ได้เข้าร่วม	21 (84.0)	4 (16.0)	25 (100.0)
เข้าร่วม	79 (58.5)	56 (41.5)	135 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Fisher's Exact Test = 0.023 ; df = 1 ; Sig. = .011

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าของชาวปกากะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ์ (2544)

สมมุติฐานที่ 11 การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การหาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร โดยแบ่งการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของชาวปกากะญอที่เคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร และกลุ่มของชาวปกากะญอที่ไม่เคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร จากการศึกษาพบว่า กลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่เคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรมีร้อยละ 80.0 และเคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร ร้อยละ 61.9 ส่วนกลุ่มของชาวปกากะญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่เคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรมีร้อยละ 20.0 และเคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร ร้อยละ 38.1 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Fisher's Exact Test พบว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ .379 (ตารางที่ 18) ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด .05 แสดงว่าความรู้พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 18 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร	การมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร		
	น้อย	มาก	รวม
ไม่เคย	4 (80.0)	1 (20.0)	5 (100.0)
เคย	96 (61.9)	59 (38.1)	155 (100.0)
รวม	100 (62.5)	60 (37.5)	160 (100.0)

หมายเหตุ Fisher's Exact Test = 0.651 ; df = 1 ; Sig. = .379

จึงสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากหรือน้อย ไม่ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของฝากสวาสดี (2546)

จากการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร สามารถแสดงผลโดยสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

สมมติฐาน	Chi-square	Fisher's Exact Test	df	Sig.
1. อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	0.482		1	0.487
2. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	1.145		1	0.285
3. อาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ		0.640	1	0.366
4. รายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	0.934		1	0.334
5. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	0.027		1	0.870
6. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	0.015		1	0.903
7. การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	19.271		1	0.000*
8. ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	0.725		1	0.394
9. การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ	36.698		1	0.000*
10. การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ		0.023	1	0.011*
11. การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมฯ		0.651	1	0.379

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารายรกรกลุ่มตัวอย่างถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิด (open-ended questions) พบว่า ส่วนใหญ่รายรกรกลุ่มตัวอย่างไม่มีปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการพืชสมุนไพรมีถึงร้อยละ 86.9 และมีปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการพืชสมุนไพรมีเพียงร้อยละ 13.1 จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหา อุปสรรค พบว่ามีปัญหา อุปสรรคอยู่ 3 ประเด็น คือ อยู่ห่างไกลพื้นที่จัดอบรม และทำเกษตรกรรมมีปัญหาอย่างละ 5.0 และมีปัญหาเรื่องภาษา ร้อยละ 3.1 โดยรายรกรกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ว่าอยู่ห่างไกลพื้นที่จัดอบรมนั้น ให้เหตุผลว่าที่อยู่อาศัยของตนกับพื้นที่ที่จัดอบรมมีความห่างไกลกัน แม้ว่าทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านจะจัดรถรับ-ส่ง แต่ก็ต้องเสียเวลาในการเดินทางทั้งไป-กลับในจุดนัดหมาย ส่วนรายรกรกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ว่าปัญหาเกิดจากการทำเกษตรกรรม ให้เหตุผลว่าในช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพรบางครั้งเป็นช่วงเวลาที่ตนและครอบครัวต้องทำเกษตรกรรม ซึ่งหากให้เลือกระหว่างการร่วมกิจกรรมในโครงการกับการประกอบอาชีพหารายได้ ตนและครอบครัวเลือกทำเกษตรกรรมมากกว่า และรายรกรกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ว่ามีปัญหาเรื่องภาษา จากการที่ล่ามสื่อสารกับผู้ให้สัมภาษณ์ได้ความว่า เกิดจากการไม่ได้เรียนหนังสือและตนไม่พูดภาษาไทย เป็นผลให้ไม่เข้าใจในการสื่อสาร การเขียน และอ่านภาษาไทย

รายละเอียดข้อมูลปัญหา อุปสรรคของรายรกรปรากฏตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ปัญหา อุปสรรค

(n = 160)		
ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	139	86.9
มี	21	13.1
ห่างไกลพื้นที่จัดอบรม	8	5.0
ทำเกษตรกรรม	8	5.0
ปัญหาเรื่องภาษา	5	3.1

สำหรับข้อเสนอแนะ จากการศึกษาพบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่าง มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมได้ 8 ประเด็น ดังนี้

1. การจัดการอบรมพืชสมุนไพรในพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง ๆ ละ 12 สัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) และการอบรมควรอบรมนอกฤดูกาลทำไร่ ช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม
2. ควรจัดทำคู่มือหรือป้ายชื่อพืชสมุนไพร 2 ภาษา คือ ภาษากลางและภาษาถิ่น ไว้ในที่ต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจทำการศึกษา และใช้ประโยชน์ได้ถูกต้อง
3. ต้องการให้ขยายพื้นที่สวนสมุนไพร เพื่อการใช้ประโยชน์ที่เพิ่มขึ้น
4. เนื่องจากเจ้าหน้าที่โครงการมีจำนวนน้อย จึงต้องการให้เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ในโครงการเพื่อประโยชน์ในการแนะนำโครงการ และการเข้าถึงประชาชน
5. ควรจัดหาหนังสือเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ไปไว้ในห้องสมุดของหมู่บ้านและโรงเรียน เป็นการปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าของสมุนไพร
6. ต้องการให้จัดตั้งศูนย์บริการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรโดยตรง (ธนาคารสมุนไพร) ไว้บริการยามมีผู้เจ็บป่วยจะได้ไปขอสมุนไพรมาปรุงทำยาโดยไม่ต้องเสียเวลาเก็บหาจากป่า
7. ต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดหาพันธุ์พืชสมุนไพรที่หายากมาปลูกในสวนสมุนไพร หรือป่าชุมชน
8. ควรดำเนินการสำรวจและส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่จำเป็นและใช้บ่อยครั้งในชีวิตประจำวันเพิ่มในพื้นที่ป่าชุมชน สวนสมุนไพรหรือสวนครัวเรือนตามบ้านเพื่อสะดวกในการใช้ประโยชน์

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวปกากะญอที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ราษฎรชาวปกากะญอใน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านพะเด๊ะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอด ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 160 คนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ แล้วนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีจำนวนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน คือ เพศชายร้อยละ 50.6 และเพศหญิงร้อยละ 49.4 มีอายุมากกว่า 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5 โดยมีอายุดำสุด 18 ปี อายุสูงสุด 100 ปี และอายุเฉลี่ย 43 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 5-8 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 โดยมีจำนวนสมาชิกน้อยสุด 1 คน มากสุด 13 คน โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 5 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม (ปลูกข้าวและข้าวโพด) และอาชีพรอง คือ รับจ้างทั่วไป รายได้รวมของครัวเรือนมากกว่า 40,001 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 26.9 โดยรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 33,968 บาทต่อปี รายจ่ายรวมของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 ซึ่งรายจ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 28,932 บาทต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้กับรายจ่ายพบว่ามีเงินออมเหลือเก็บ ร้อยละ 38.1 ภูมิทัศน์เดิมส่วนใหญ่

ร้อยละ 83.1 อยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานอยู่ระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.1 โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 39 ปี ในพื้นที่อยู่อาศัยมีพื้นที่เฉลี่ย 0.62 ไร่ และมีพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 18.44 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ส่วนการเป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีจำนวนใกล้เคียงกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านอย่างเห็นได้ชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 84.4 ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 70 แต่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 80.6 โดยได้รับจากตำรวจตระเวนชายแดน ส่วนด้านระดับความรู้พืชเกี่ยวกับสมุนไพร พบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรสูง คิดเป็นร้อยละ 70.6 และเคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 97.4 แหล่งที่มาของพืชสมุนไพร คือ ส่วนใหญ่การเก็บหาจากป่าธรรมชาติ รองลงมาจากป่าชุมชน

2. จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมในระดับน้อย โดยกิจกรรมที่เข้าร่วมระดับน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 79.4 ซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ มีส่วนร่วมกับทางราชการในการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ และร่วมติดตามและประเมินผลโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน คิดเป็นร้อยละ 68.1 ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรม ในขณะที่กิจกรรมที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจเข้าร่วมมาก คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 51.9 คือ การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ทำ คิดเป็นร้อยละ 40.0 ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ การเข้าร่วมฝึกอบรม ร่วมกับทางราชการปลูกพืชสมุนไพร ส่งเสริมการใช้สมุนไพร ร่วมสำรวจสมุนไพรในป่า ร่วมจัดทำแผ่นป้ายชื่อพืชสมุนไพร และแลกเปลี่ยนความรู้ชื่อพืชสมุนไพรกับเจ้าหน้าที่ โดยกิจกรรมที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมมากที่สุดใน 6 กิจกรรม คือ ร่วมกับทางราชการปลูกพืชสมุนไพร/ปลูกป่า

3. จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน พบว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก คือ การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การฝึกอบรม และการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า และตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกาเกอะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษามารวบรวมประเด็นต่างๆ และได้ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านควรรให้ความสำคัญในการส่งเสริมและให้การสนับสนุนที่จะเข้าไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูล/ข่าวสาร โดยการจัดหาหนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาให้ความรู้เรื่องพืชสมุนไพร การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรนำมาเก็บไว้เผยแพร่ในหมู่บ้าน และนำเสนอรายการวิทยุหรือช่องรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศเกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรให้แก่ชุมชน ส่วนด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับสมุนไพรควรจัดการอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยนำกลุ่มบุคคลที่ได้จากการศึกษาพบว่าไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 70 มาทำการฝึกอบรม แต่เนื่องจากชาวปกาเกอะญอส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้มีปัญหาในเรื่องช่วงเวลาการเข้ารับการฝึกอบรม ฉะนั้นการจัดอบรมควรคำนึงถึงช่วงเวลาหรือฤดูกาลที่เหมาะสม ซึ่งจากการสัมภาษณ์แล้วราษฎรกลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะมา ทำให้ทราบว่าราษฎรมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมพืชสมุนไพรอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง ครั้งละ 12 สัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) และการอบรมควรอบรมนอกฤดูกาลทำไร่ ช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม และส่งเสริมให้ราษฎรเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าในโครงการพืชสมุนไพรให้มากยิ่งขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ควรดำเนินการสำรวจและส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่จำเป็นและใช้บ่อยครั้งในชีวิตประจำวัน เพิ่มในพื้นที่ป่าชุมชน สวนสมุนไพรหรือสวนครัวเรือนตามบ้านรวมทั้งควรนำพืชหายากซึ่งมีถิ่นกำเนิดในพื้นที่ แต่กำลังสูญพันธุ์หรือเหลือน้อยจากการลดลงของจำนวนพรรณพืชมาปลูกเพิ่ม เพื่อเป็นการขยายพันธุ์พืช อีกทั้งเพิ่มจำนวนพืชสมุนไพร เพื่อประโยชน์ในด้านการบำบัดรักษาโรค และศึกษาค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ต่อไป

2. ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ นั้นเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ราษฎรในชุมชนเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และถึงแม้พบว่าราษฎรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา แต่มีความรู้มากเกี่ยวกับพืชสมุนไพร แต่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ถูกวิธีมากยิ่งขึ้น จึงควรสนับสนุนเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร เช่น จัดหาหนังสือเกี่ยวกับพืชสมุนไพรไปไว้ในห้องสมุดของหมู่บ้านและโรงเรียนเป็นการปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าของสมุนไพร จัดทำคู่มือหรือป้ายชื่อพืชสมุนไพร 2 ภาษา คือ ภาษากลางและภาษาถิ่น แต่เพื่อความถูกต้องของข้อมูลผู้วิจัยคิดว่าควรมีการจัดสัมมนาหมอยาพื้นบ้าน และนักพฤกษศาสตร์ของทั้งชาวปกากะญอและชาวไทยมาประชุมรวมกันเพื่อตรวจสอบพร้อมแลกเปลี่ยนชื่อพืชสมุนไพรให้เกิดเป็นระบบ 2 ภาษาก่อน แล้วจัดทำระบบข้อมูล เขียนเป็นหนังสือเก็บไว้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องชื่อพืชสมุนไพรแก่ราษฎร อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทำการศึกษา นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรจากป่าชุมชนให้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน เพื่อลดการทำลายเก็บหาพืชสมุนไพรจากป่าธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาทำให้ทราบว่าราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องพืชสมุนไพร อีกทั้งมีภูมิปัญญาที่ได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาในเรื่องการใช้พืชสมุนไพรรักษาโรค ดังนั้น สมควรจัดเจ้าหน้าที่ในลักษณะสร้างมวลชนสัมพันธ์ เข้าพบปะราษฎรตามบ้านเพื่อสอบถามพูดคุย แล้วนำข้อมูลที่ได้อาจเขียนในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากมีพืชสมุนไพรหลายชนิดที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ แต่มีกรรมวิธีการใช้แตกต่างออกไปจากรายงานหรือหนังสือสมุนไพรที่ออกจัดจำหน่ายในท้องตลาดหรือใช้เผยแพร่เพื่อการศึกษา นอกจากนี้การสร้างมวลชนสัมพันธ์ ยังสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวปกากะญอที่ไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติให้เกิดความรัก และหวงแหนธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์พันธุ์พืชมิให้สูญพันธุ์ได้

2. จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ทำการศึกษานำจะนำเอาปัจจัยอื่นๆเข้ามาทำการศึกษเพิ่มเติมอีกเพื่อให้ได้ทราบข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น ภาษา ศาสนา/การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ระยะห่างของที่อยู่อาศัยถึงศูนย์ประสานงานฯหรือศูนย์อบรมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร ฤดูกาลทำการเกษตร

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมป่าไม้. 2547. สถิติการป่าไม้ ของประเทศไทย 2547. สำนักงานเลขานุการ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

_____. 2548. รายงานประจำปี 2547. กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2546. การศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและประชาชนในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

_____. 2547. คู่มือการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2545. ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2545. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรุงเทพฯ.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2542. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

กระทรวงสาธารณสุข. 2547. คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย. สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, กรุงเทพฯ.

กษินาจ หลิมสวัสดิ์. 2543. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการพึ่งพิงป่าชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กุนจันทร์ สิงห์สุ. 2535. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาสระเก็บน้ำ
อันเนื่องมาจากโครงการ กสข. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โกมล แพรกทอง และ จินตนา อมรสงวนสิน. 2535. การป่าไม้ชุมชนในระบบป่าชุมชน, น. 582.
ใน เอกสารการสอนชุดวิชา. การป่าไม้ชุมชน. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช,
นนทบุรี.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. 2538. ชาวเขา. สำนักพิมพ์ แพรวพิทยา, กรุงเทพฯ.

จิตติญาภา เทพอวยพร. 2547. การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในโครงการ
อนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดรชนิ เอมพันธุ์. 2547. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติสำหรับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน
กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้, น. 1-2. ใน เอกสารประกอบการบรรยาย
วิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ 311512. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บัว ปากช่อง. 2524. ชุมชนนุ้ยและไม้มงคล. สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง 09, กรุงเทพฯ.

ฝากสวาสดี ภูผาใจ. 2546. รายงานการศึกษาทางวิชาการ พืชสมุนไพร การใช้ประโยชน์และการมี
ส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนของราษฎรในหมู่บ้านรอบพื้นที่ป่าชุมชนบ้านดอน
แดงน้อย ตำบลศรีวิชัย อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล.

พร้อมจิต ศรีลัมพ์. 2542. สมุนไพร : ยาไทยที่ควรรู้. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง
พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ.

เพ็ญแข แสงแก้ว. 2540. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2543. กฎหมายป่าชุมชนเหมาะสมหรือไม่ พิจารณากันอย่างไร, น. 17-25.

ใน รวมบทความป่าชุมชน. ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ

ภาณุพรรณ. 2541. ยอดยาสมุนไพรไทยจากตำราแพทย์แผนโบราณ. สำนักพิมพ์ หอสมุดกลาง 09, กรุงเทพฯ.

มนฤตย์พล อรุณบุญลวดชาติ. 2547. การมีส่วนร่วมของประชากรกับการบริหารการพัฒนา, น. 3.

ใน เอกสารประกอบการบรรยายวิชา. การบริหารการพัฒนา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

มหาวิทยาลัยมหิดล. 2535. สมุนไพรสวนสิริรุกชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, กรุงเทพฯ.

_____. 2538. สยามไถษะยพฤษ : ภูมิปัญญาของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, กรุงเทพฯ.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. 2542. หลักเภสัชกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท เอ็น.พี. สกรีนพริ้นติ้ง จำกัด, กรุงเทพฯ.

วันดี กฤษณพันธ์. 2541. สมุนไพรน่ารู้ ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุโข. 2544. การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ.

ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน. 2547. แผนพัฒนาหมู่บ้านพะโต๊ะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอ ด.พระธาตุผาแดง อ.แม่สอ จ.ตาก ตามพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ตาก.

สากล สถิตยวิทย์ยานนท์. 2532. ภูมิศาสตร์ชนบท. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549. สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ

สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน. 2541. สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2540. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพฯ

สุจินต์ ดาววิระกุล. 2539. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน กรณีศึกษาเฉพาะหมู่บ้านชนะเลิศ การประกวดดีเด่นระดับจังหวัด ประจำปี 2539. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธิกรณ์ บุญญารัตน์นุสรณ์. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมต่อโครงการผักพื้นบ้าน-แพทย์สมุนไพรเพื่อชุมชน ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนทรี สิงหนุตตรา. 2536. สรรพคุณสมุนไพร 200 ชนิด. สำนักพิมพ์โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์, กรุงเทพฯ.

สุบงกช จามีกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Cohen, J and N. T. Uphoff. 1980. **Rural Development Participation**. Cornell University, Ithaca.

Henning, D. H. 2531. การมีส่วนร่วมของชุมชน ป่าไม้และการฝึกอบรม, น. 57. ใน **สัมมนาวิชาการของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง คนกับป่าไม้ : สถานการณ์ปัญหา และอนาคต**, Winrock International Forestry and Fuelwood Research and Development (F/FRED) Project and Ford Foundation, กรุงเทพฯ.

World Health Organization. 1981. **Community Involvement in Health for Primary Health Care**. WHO, Geneva.

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 พืชสมุนไพรที่ชาวปกากะญอ 3 หมู่บ้าน ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด
จังหวัดตาก นำมาใช้ประโยชน์

ลำดับที่	ชื่อวิทยาศาสตร์ (scientific name)	วงศ์ (family)	ชื่อสามัญ (common name)	ชื่อกะเหรี่ยง (karen name)
1	<i>Chromolaena oborata</i> (linn.) King et Robins	ASTERACEAE	สาบเสือ	เนาะกุ่มกั่ว
2	<i>Picrasma javanica</i> (BI.)	SIMAROUBACEAE	กอมขม(ดั้งต้น)	นาพะจื่อ
3	<i>Ocimum sanctum</i> Linn.	LABIATAE	กระเพรา	พอนาที่
4	<i>Piper betle</i> Linn.	PIPERACEAE	พลู	ตะปลีละ
5	<i>Cassia alata</i> Linn	LEGUMINOSAE- CAES	ขุมเห็ดเทศ	กะชีพวอ
6	<i>Psidium guajava</i> Linn.	MYRTACEAE	ฝรั่ง	เซวาลอจ่อ
7	<i>Croton oblongifolius</i> Roxb	EUPHORBIACEAE	เปล้าใหญ่	กาวาละ
8	<i>Thunbergia laurifolia</i> Linn.	THUNBERGIACEAE	รางจืด	จอรอดีเคอ
9	<i>Curcuma longa</i> Linn.	ZINGIBERACEAE	ขมิ้น	ตะขอ
10	<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miers ex Hook. f. Et Thoms.	MENISPERMACEAE	บอระเพ็ด	เหลาะหลุ่ม
11	<i>Zingiber purpureum</i> Rosc.	ZINGIBERACEAE	ไพล	เปละโคะที
12	<i>Zingiber officinale</i> Rosc.	ZINGIBERACEAE	ขิง	ตะเอ

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อวิทยาศาสตร์ (scientific name)	วงศ์ (family)	ชื่อสามัญ (common name)	ชื่อกะเหรี่ยง (Karen name)
13	<i>Allium sativum</i> L.	ALLIACEAE	กระเทียม	ปะเซอวา
14	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R.BV.	APOCYNACEAE	ตีนเป็ด	โน
15	<i>Nelsonia canescens</i> (Lam.) Spreng.	ACANTHACEAE	เสลดพังพอน	กะชีต่าจี
16	<i>Morinda citrifolia</i> Linn.	RUBIACEAE	ยอ	บ่อโซ่แม่กลีซ่า
17	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.) Stapf	GRAMINEAE	ตะไคร้	เนาะโพละ
18	<i>Strychnos nux-blanda</i> A. W. Hill	STRYCHNACEAE	จิก้า	ตะโค
19	<i>Oroxylum indicum</i> (linn.) Vent.	BIGNONIACEAE	เพกา	ดอกกาเบ
20	<i>Plumbago indica</i> Linn.	PLUMBAGINACEAE	เจตมูลเพลิงแดง	ตอชุกว่อ
21	<i>Solanum sanitwongsei</i> Craib	SOLANACEAE	มะแว้งต้น	ตะก้อกะชะ
22	<i>Stephaia venosa</i> (BI.) Spreng.	MENISPERMACEAE	กลิ้งกลางดง	ห่อชะกะ
23	<i>Acacia rugata</i> Merr.	MIMOSACEAE	ส้มป่อย	โพชีละ

ตารางผนวกที่ 2 ค่า Reliability ของความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร

การวิเคราะห์ค่า Reliability จากแบบสัมภาษณ์ตาราง (หน้า 105)

		Mean	Std. Dev	Cases
1.	B1	.6000	.4983	30.0
2.	B2	.7667	.4302	30.0
3.	B3	.8667	.3457	30.0
4.	B4	.6333	.4901	30.0
5.	B5	.6333	.4901	30.0
6.	B6	.7000	.4661	30.0
7.	B7	.7000	.4661	30.0
8.	B8	.6333	.4901	30.0
9.	B9	.7000	.4661	30.0
10.	B10	.6333	.4901	30.0
11.	B11	.7667	.4302	30.0
12.	B12	.8000	.4068	30.0
13.	B13	.6000	.4983	30.0
14.	B14	.7333	.4498	30.0
15.	B15	.7000	.4661	30.0
16.	B16	.5333	.5074	30.0
17.	B17	.8667	.3457	30.0
18.	B18	.5667	.5040	30.0

ตารางผนวกที่ 3 Item – total statistics ของความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร

	Scale mean if item deleted	Scale Variance if item deleted	Corrected item total correlation	Alpha if item deleted
B1.	11.8333	18.0747	.4232	.8528
B2.	11.6667	17.5402	.6635	.8426
B3.	11.5667	18.9437	.3498	.8552
B4.	11.8000	17.3379	.6218	.8434
B5.	11.8000	18.5793	.3069	.8581
B6.	11.7333	17.9954	.4813	.8501
B7.	11.7333	18.4782	.3545	.8556
B8.	11.8000	17.6138	.5498	.8469
B9.	11.7333	17.0299	.7458	.8380
B10.	11.8000	18.0966	.4267	.8526
B11.	11.6667	17.8851	.5623	.8469
B12.	11.6333	17.9644	.5759	.8467
B13.	11.8333	18.6954	.2721	.8598
B14.	11.7000	18.2862	.4231	.8526
B15.	11.7333	18.4092	.3724	.8549
B16.	11.9000	17.9552	.4426	.8520
B17.	11.5667	18.3920	.5411	.8490
B18.	11.8667	18.3954	.3392	.8568

Alpha = .8580

ตารางผนวกที่ 4 ค่า Reliability ของข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์

การวิเคราะห์ค่า Reliability จากแบบสัมภาษณ์ตาราง (หน้า 107)

		Mean	Std. Dev	Cases
1.	E1	.4333	.5040	30.0
2.	E2	.5000	.5085	30.0
3.	E3	.4667	.5074	30.0
4.	E4	.5000	.5085	30.0
5.	E5	.5000	.5085	30.0
6.	E6	.6333	.4901	30.0
7.	E7	.9000	.3051	30.0
8.	E8	.6333	.4901	30.0
9.	E9	.4333	.5040	30.0
10.	E10	.4333	.5040	30.0
11.	E11	.6667	.4795	30.0
12.	E12	.5000	.5085	30.0
13.	E13	.4667	.5074	30.0
14.	E14	.8333	.3790	30.0
15.	E15	.3667	.4901	30.0
16.	E16	.3333	.4795	30.0

ตารางผนวกที่ 5 Item – total statistics ของข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างใน
โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์

	Scale mean if item deleted	Scale Variance if item deleted	Corrected item total correlation	Alpha if item deleted
E1.	8.1667	29.5230	.8415	.9453
E2.	8.1000	29.2655	.8837	.9444
E3.	8.1333	29.0851	.9215	.9436
E4.	8.1000	30.3690	.6706	.9490
E5.	8.1000	29.3345	.8701	.9447
E6.	7.9667	30.7920	.6166	.9500
E7.	7.7000	32.9069	.3960	.9531
E8.	7.9667	30.1713	.7382	.9475
E9.	8.1667	30.4195	.6678	.9490
E10.	8.1667	29.1782	.9098	.9438
E11.	7.9333	30.4092	.7086	.9482
E12.	8.1000	31.4034	.4779	.9530
E13.	8.1333	29.9816	.7463	.9474
E14.	7.7667	32.3230	.4454	.9526
E15.	8.2333	30.0471	.7628	.9470
E16.	8.2667	29.9264	.8063	.9462

Alpha = .9510

ภาคผนวก ก

คำรับขาสุนไพรรองชาวปากะญอ

ตำรับยาสมุนไพรของชาวปกากะญอ 3 หมู่บ้าน ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

- สมุนไพรตำรับที่ 1 ใบสาบเสือ นำมาตำหรือขยี้แล้วบีบเอาแต่น้ำผสมใส่กับยาสูบปิดแผล
สรรพคุณ ห้ามเลือด
- สมุนไพรตำรับที่ 2 เปลือกต้นกอมขม เปลือกต้นดินเป็ด และพองเจบ๊ะ นำมาต้มแล้วดื่ม
สรรพคุณ รักษาโรคไข้มาลาเรีย
- สมุนไพรตำรับที่ 3 เปลือกต้นไม้แดง นำมาต้มกับน้ำแล้วดื่ม
สรรพคุณ แก้ท้องร่วง
- สมุนไพรตำรับที่ 4 เปลือกต้นเพกาและเหง้าขมิ้นนำมาฝนกับน้ำดื่ม
สรรพคุณ แก้อาเจียน แก้พิษเมาเบื่อ
- สมุนไพรตำรับที่ 5 เหง้าเร่ง ฝนทานมของมารดาซึ่งคลอดลูกใหม่ๆแล้วเกิดอาการบวม อักเสบ
หรือเจ็บ
สรรพคุณ แก้อักเสบ เจ็บนม
- สมุนไพรตำรับที่ 6 เถารางจืด ตัดเถาแล้วเอายางหรือน้ำในเถามาใช้หยอดตา หรือหยอดหู
สรรพคุณ แก้น้ำตาเจ็บ แก้ปวดตา แก้หูตึง
- สมุนไพรตำรับที่ 7 ใบเปกล้า นำมาปิ้งไฟแล้วเอามาปะคบท้องมารดาที่คลอดลูกใหม่ๆ
สรรพคุณ ลดการอักเสบ ช่วยให้เลือดในช่องท้องไหลเวียนดี
- สมุนไพรตำรับที่ 8 ใบหรือก้านจี่กา นำมาต้มผสมกับน้ำอาบให้เด็กอ่อนๆ
สรรพคุณ แก้ปวดท้อง และถ้าเด็กเป็นไขๆก็จะลด
- สมุนไพรตำรับที่ 9 ใบพลู เกลือ และเขม่าไฟจี่ควาย นำมาผสมห่อแบบเมี่ยงอมหรือกิน
สรรพคุณ แก้ไอ

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

--	--	--

แบบสัมภาษณ์เลขที่

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ
ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

บ้านเลขที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....
ผู้สัมภาษณ์.....วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จะใช้เก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการศึกษาวิจัยตามโครงการวิทยานิพนธ์
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีทั้งหมด 5 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
 - ตอนที่ 2 ความรู้พืชสมุนไพร
 - ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร
 - ตอนที่ 4 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์
 - ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ
3. เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงขอให้ท่านตอบคำถามด้วยความจริง
 - โดยการขีดเครื่องหมาย / ลงใน () หรือช่องว่างในตารางที่กำหนดให้เท่านั้น
 - เติมข้อความหรือตัวเลขลงในพื้นที่..... ที่กำหนดให้เท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

() ไม่ได้รับการศึกษา

() ได้รับการศึกษา

กรณีได้รับการศึกษา

() ประถมศึกษา

() มัธยมศึกษาต้น

() มัธยมศึกษาปลาย/ปวช.

() อนุปริญญา/ปวส. หรือเทียบเท่า

() ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

() ปริญญาโท

() อื่นๆ (ระบุ).....

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน (ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครัวเรือนในช่วงระยะ 1 ปีนี้/ปัจจุบัน)

() อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน.....คน

() อายุ 15-60 ปี จำนวน.....คน

() อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน.....คน

5. อาชีพหลักของท่าน

() ข้าราชการ

() เกษตรกรรม (ระบุ).....

() รับจ้าง (ระบุ).....

() ธุรกิจส่วนตัว (ระบุ).....

() ค้าขาย (ระบุ).....

() อื่นๆ (ระบุ).....

6. อาชีพรอง

() เกษตรกรรม (ระบุ).....

() รับจ้าง (ระบุ).....

() ธุรกิจส่วนตัว (ระบุ).....

() ค้าขาย (ระบุ).....

() อื่นๆ (ระบุ).....

7. รายได้รวมของครัวเรือนโดยไม่หักค่าใช้จ่าย.....บาท/ปี

8. ท่านมีรายจ่ายรวมของครัวเรือน.....บาท/ปี

9. เปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายในครัวเรือนของท่าน

- () มีเหลือเก็บ () มีรายได้เท่ากับรายจ่าย
() มีรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย

10. ภูมิฐานะเดิมของท่าน

- () เกิดที่นี่ () ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น (ระบุ).....

11. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านนี้ ประมาณ.....ปี หรือเข้ามาอยู่ในปี พ.ศ.

12. ท่านมีพื้นที่อยู่อาศัย/พื้นที่ทำกินของครอบครัวท่าน

พื้นที่	เป็นเจ้าของ	อาศัย	เช่า	ไม่มี	จำนวนแปลง	จำนวนไร่	เอกสารสิทธิ์
พื้นที่อยู่อาศัย							
พื้นที่ทำกิน							

13. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

- () ไม่เป็น () เป็น
กรณีที่เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน () กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม

- () กลุ่มสตรีแม่บ้าน () ชุติรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน

(สรุป.)

- () กลุ่มอาชีพ (ระบุ)..... () อื่นๆ (ระบุ).....

14. ท่านเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านหรือในป่าชุมชนของหมู่บ้านหรือไม่

- () ไม่เข้าร่วม
() เข้าร่วม โดย
() เข้าร่วมทุกครั้ง () เข้าร่วมเป็นครั้งคราว

15. ท่านได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรหรือไม่

- () ไม่ได้รับ () ได้รับ จำนวน.....ครั้ง
กรณีได้รับการฝึกอบรม (ระบุ)
() โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ () อื่นๆ (ระบุ).....

16. ท่านเคยได้รับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรหรือไม่

() ไม่ได้รับ

() ได้รับ

กรณีที่ได้รับข้อมูล/ข่าวสาร จาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ตำรวจตระเวนชายแดน

() ผู้นำชุมชน

() เพื่อนบ้าน

() หนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์ต่างๆ

() วิทยุ

() โทรศัพท์

() อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร

ความรู้พืชสมุนไพร	ถูก	ผิด
1. หัว/เหง้าขิงต้มน้ำมีสรรพคุณเป็นยาระบายอ่อนๆ		
2. หัว/เหง้าโพลศดฝนทาใช้สมานแผลสด ลดอาการอักเสบ		
3. เปลือกต้นกอมขม(คิงคันทัน)มีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย		
4. ลำต้นราก/ใบรางจืดมีสรรพคุณแก้ท้องเสีย		
5. ดอกชมพูเห็ดเทศมีสรรพคุณแก้ท้องผูก		
6. ผลมะแว้งต้นมีสรรพคุณขับเสมหะ แก้ไอ		
7. เถา/ลำต้นบอระเพ็ดมีสรรพคุณขับเหงื่อ แก้ร้อนใน แก้กระหายน้ำ		
8. ใบเสลดพังพอนมีสรรพคุณรักษาโรครีม งามูสวัด แก้พิษสัตว์กัดต่อย		
9. หัว/เหง้ากระชายดำมีสรรพคุณฝนทาสमानบาดแผล		
10. ดอกอ่อนตำลงพรงอาหารทานเป็นยาเจริญอาหาร		
11. ใบสาบเสือมีสรรพคุณสมานแผล ห้ามเลือด		
12. หัว/เหง้าเอื้องหมายนามีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย		
13. ลูกขอมมีสรรพคุณแก้เมา ขับปัสสาวะ		
14. หัวพญากาฬมีสรรพคุณถ่ายพยาธิ		
15. ใบเป้งไก่ใหญ่มีสรรพคุณแก้ไข้ตัวร้อน		
16. ใบพลูมีสรรพคุณแก้คันคัน ขับลม		
17. รากขี้กามีสรรพคุณแก้ไข้ แก้เจ็บคอ		
18. แก่นสักมีสรรพคุณรักษามาลาเรีย		

ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

1. ท่านทราบหรือไม่ว่ามีโครงการพืชสมุนไพร(โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์) ในหมู่บ้านของท่าน

() ไม่ทราบ

() ทราบ

2. ท่านเคยพบประพวดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพร(โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์) หรือไม่

() ไม่เคย

() เคย

3. ท่านเคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรหรือไม่

() ไม่เคย

() เคย

ในกรณีที่เคยใช้ ท่านได้พืชสมุนไพรมาจาก (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

() หมอยาพื้นบ้าน

() ชื้อ

() เก็บหา จาก (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

() ป่าธรรมชาติ

() ป่าชุมชน

() สวนครัวเรือน

() อื่นๆ (ระบุ).....

4. ในกรณีเคยใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร (โปรดระบุชื่อพืชสมุนไพร/ชนิด สรรพคุณ วิธีใช้ และเหตุของการใช้ประโยชน์)

ชื่อพืชสมุนไพร/ชนิด	สรรพคุณรักษาโรค	วิธีใช้	หมายเหตุ		
			ชื่อ	ขาย	เก็บหา
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

ตอนที่ 4 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์
(ตั้งแต่จัดตั้งโครงการฯเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน)

การมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง	ไม่มี ส่วนร่วม	มี ส่วนร่วม (ระบุจำนวนครั้ง)
<u>การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน</u>		
1. ร่วมลงมติสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์		
2. มีส่วนร่วมในการประชุมจัดทำโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์		
3. มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือให้ข้อเสนอแนะในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์		
4. กำหนดกฎเกณฑ์ภายในหมู่บ้านในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ในกิจกรรมต่างๆ โดยไม่กระทบต่อป่าที่มีอยู่		
5. เข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังคำชี้แจงจากทางราชการเกี่ยวกับการร่วมกันอนุรักษ์พืชสมุนไพรตลอดจนการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร		
<u>การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ทำ</u>		
6. เข้าร่วมการฝึกอบรมการใช้พืชสมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษา		
7. มีส่วนร่วมกับทางราชการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร/ปลูกป่า		
8. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัด		
9. มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำรวจพืชสมุนไพรในพื้นที่ป่า		
10. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผ่นป้ายชื่อพืชสมุนไพร เพื่อเป็นสื่อในการเรียนรู้		
11. มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ชื่อพืชสมุนไพรในภาษาท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและจัดทำข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษา		
<u>การมีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน</u>		
12. มีส่วนร่วมในการลาดตระเวน ตรวจตราพื้นที่ป่าชุมชนหรือพื้นที่ป่ารอบหมู่บ้าน		
13. การมีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงานในการทำกิจกรรมต่างๆในโครงการใช้พืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์		
<u>การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์</u>		
14. มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน		
<u>การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล</u>		
15. มีส่วนร่วมกับทางราชการในการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์		
16. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์		

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ

1. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างต่อการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพืชสมุนไพร (โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์)

.....

.....

.....

2. ท่านมีปัญหาในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรหรือไม่

() ไม่มี

() มี

ในกรณีที่มีปัญหา จากสาเหตุใด

() การเก็บหาลำบาก เนื่องจากการกระจายของพืชสมุนไพรในป่า

() พืชสมุนไพรมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์

() ไม่มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

() ไม่เชื่อในสรรพคุณว่าจะรักษาโรคได้

() อื่นๆ (ระบุ).....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะใดบ้างเกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพร (โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์)

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ก

เฉลยแบบสัมภาษณ์ (ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร)

เฉลยแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร

ความรู้พืชสมุนไพร	ถูก	ผิด
1. หัว/เหง้าขิงต้มน้ำมีสรรพคุณเป็นยาระบายอ่อนๆ		/
2. หัว/เหง้าโพลสตर्फนาใช้สมานแผลสด ลดอาการอักเสบ	/	
3. เปลือกต้นกอมขม(คิงคันทัน)มีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย	/	
4. ลำต้นราก/ใบรางจืดมีสรรพคุณแก้ท้องเสีย		/
5. ดอกชมพูหัดเทศมีสรรพคุณแก้ท้องผูก	/	
6. ผลมะแว้งต้นมีสรรพคุณขับเสมหะ แก้ไอ	/	
7. เถา/ลำต้นบอระเพ็ดมีสรรพคุณขับเหงื่อ แก้ร้อนใน แก้กระหายน้ำ	/	
8. ใบเสลดพังพอนมีสรรพคุณรักษาโรคเรื้อรัง งูสวัด แก้พิษสัตว์กัดต่อย	/	
9. หัว/เหง้ากระชายดำมีสรรพคุณฝนทาสมานบาดแผล		/
10. ดอกอ่อนตำลงพริกอาหารทานเป็นยาเจริญอาหาร	/	
11. ใบสาบเสือมีสรรพคุณสมานแผล ห้ามเลือด	/	
12. หัว/เหง้าเอื้องหมายนามีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย		/
13. ลูกขอมมีสรรพคุณแก้เมา ขับปัสสาวะ		/
14. หัวพญากาสักมีสรรพคุณถ่ายพยาธิ		/
15. ใบเป้งใหญ่มีสรรพคุณแก้ไข้ตัวร้อน		/
16. ใบพลูมีสรรพคุณแก้ผื่นคัน ขับลม	/	
17. รากขี้กามีสรรพคุณแก้ไอ แก้เจ็บคอ		/
18. แก่นสักมีสรรพคุณรักษามาลาเรีย		/

